

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**Život severoamerických indiánů jako inspirace pro
environmentální výchovu v MŠ**

Bakalářská práce

České Budějovice 2010

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Lenka Smržová

Vypracovala:

Markéta Bártová

Anotace:

Bakalářská práce *Život severoamerických indiánů jako inspirace pro environmentální výchovu v Mš* se v teoretické části zabývá přírodními národy obecně, dále popisuje původ indiánů a jejich život v minulosti a v současnosti. Zamýšlí se nad přínosem indiánské tematiky do dětského světa a významem ekologických a pohybových her pro život dítěte. Praktická část je zpracována jako desetidenní projekt pro děti ve věku 4 až 6 let. V jednoduchých hrách a činnostech jsou děti podněcovány k rozvíjení vztahu k přírodě a její ochraně na základě indiánské tematiky.

klíčová slova:

ekologická výchova a hra
environmentální výchova
indiánská tematika

Summary:

This final research paper „ *The life of American Indians as an inspiration for enviromental education in kindergarden*“ deals with natural nations in general in the theoretical part then it describes the origin of Indians and their life in past and in presence. It considers the contribution of Indian themes into children's world and the meaning of ecological and motoric games for life of a child. The practical part is elaborated as a 10-day project for kids from the age of 4 to 6. Kids are encouraged to develop the relationship with nature and its protection based on Indian theme in simple games and activities.

Toto dílo věnuji Pontiacovi, Tecumsehovi, Cornstalkovi, Petakutovi, Kiškalvovi, Sedícímu býku, Rudému oblaku, Šílenému koni, Geronimovi, Nacezovi, Mangasu Coloradasovi, Cochisovi, Josefovi a mnoha dalším hrdinům indiánských válek a všem domorodým Američanům významným i obyčejným, kteří statečně bojovali a bojují s nadějí a vírou v lepší svět a budoucnost svých potomků...

Zároveň chci poděkovat paní ing. Lence Smržové za obětavé vedení při sestavování této práce.

Markéta Bártová

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma *Život severoamerických indiánů jako inspirace pro environmentální výchovu v MŠ* jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Markéta Bártová

.....

V Českých Budějovicích 26. 3. 2010

Motto: Celý svět kolem nás je plný zázraků. Jen je třeba se dobře dívat...

Obsah:

OBECNĚ O PŘÍRODNÍCH NÁRODECH A SLOVO ÚVODEM	6
A. TEORETICKÁ ČÁST	
1. JAK SE LIDÉ DOSTALI NA AMERICKÝ KONTINENT?	9
2. SEVEROAMERIČTÍ INDIÁNI	9
2. 1. INDIÁNI SEVERNÍCH LESŮ	10
2. 2. INDIÁNI SEVEROZÁPADNÍHO POBŘEŽÍ	11
2. 3. ALGONKINOVÉ Z VELKÝCH LESŮ	12
2. 4. IROKÉZOVÉ	13
2. 5. PRÉRIJNÍ INDIÁNI	13
2. 6. INDIÁNI KALIFORNIE	14
2. 7. NAVAHOVÉ A APAČI	14
2. 8. PUEBLANÉ	15
3. JACÍ BYLI INDIÁNI	15
4. VELKÉ OSOBNOSTI INDIÁNSKÝCH DĚJIN	17
4. 1. POCAHONTAS	17
4. 2. PONTIAC	18
4. 3. TECUMSEH	18
4. 4. TATANKA YOTANKA	19
4. 5. GERONIMO	20
5. INDIÁNI V MODERNÍ DOBĚ	20
5. 1. ŽIVOT INDIÁNŮ V PRŮBĚHU 20. STOLETÍ	21
5. 2. INDIÁNI V SOUČASNOSTI	22
6. PŘÍNOS INDIÁNSKÉ TÉMATIKY DO DĚTSKÉHO SVĚTA	23
7. EKOLOGICKÁ A POHYBOVÁ HRA	25
B. PRAKTICKÁ ČÁST	
8. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI	27
9. EKOLOGICKÝ PROJEKT S INDIÁNSKOU TÉMATIKOU	28
10. ZÁVĚR	58
SEZNAM CITOVANÉ A POUŽITÉ LITERATURY	60
PŘÍLOHA	63

OBECNĚ O PŘÍRODNÍCH NÁRODECH A SLOVO ÚVODEM

Jací jsou představitelé přírodního národa? Čím je lze nejlépe charakterizovat?

Tito lidé žijí v souladu s přírodou. Její zákonitosti se promítají do jejich společenského života stejně jako víra v nadpřirozenou sílu.

V současné době pobývají lidé v bezprostředním kontaktu s přírodou pouze na některých místech planety – v Amazonii, na Filipínách, na Nové Guiney a na některých místech Afriky a Austrálie.

Ještě v 15. století bylo přírodních společenství podstatně více. Největší obývala celý americký kontinent. Zde vznikla vyspělá civilizace Mayů v Mexiku a Aztéků a Inků v Jižní Americe. K dalším patřilo také mnoho afrických kmenů. Zabývali se lovem, sběrem volně rostoucích plodin a zemědělstvím. Byli to prostí, upřímní lidé se silným rodinným poutem.

Tyto národy, se staly oběťmi příslušníků vyspělejší civilizace, kteří zabírali jejich půdu a nerostné bohatství pro vlastní potřebu. Docházelo k jejich genocidě přímým vyvražděním nebo zavlčením nových nemocí, proti kterým těmto lidem chyběla obranyschopnost. Násilím jim byla vnucována „vyšší“ kultura (např. výchova indiánských dětí v internátech v USA, kde jim bylo zakázáno používat rodný jazyk). Přírodní bohatství na jejich území se stalo cílem mnoha ziskuchtivců (např. genocida indiánů z důvodu těžby ropy v amazonských pralesích v Ekvádoru).

Současní potomci těchto přírodních společenstev mají problémy s integrací do moderní společnosti. Jsou považováni za primitivy. Mnozí z nich se dnes snaží nacházet svoji vlastní cestu, oslovovat média a proniknout do legislativy, vydobýt si svoje práva. Pomáhají jim i některé organizace (např. „Survival“ ve Velké Británii).

Pro tuto práci jsem si vybrala jako námět indiánský národ Severní Ameriky. Indiáni, představení Karlem Mayem, se stali láskou mého dětství a později jsem získala sympatie k autentickým indiánům jako utlačované minoritní skupině.

Realističtěji než May psal o indiánech J. F. Cooper, J. O. Coorwod, J. Altsheller nebo E. T. Seton. Nesmím opomenout jmenovat alespoň několik děl psaných indiány samými, která byla přeložena do češtiny – od Charlese Hamiltona *Pláč ptáka bouřliváka*, od Dee Browna *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee* a *Odvedu vás do Sierra Madre* a *Škola Malého stromu* spisovatele Forrestra Cartera.

Před 11 lety jsem zpracovávala projekt s podobnou tematikou jako absolventskou práci. Tehdy se mi potvrdilo, že indiánská tematika je vhodnou motivací

pro předškolní děti v rámci ekologického vyučování. Cílem mé práce je přesvědčit se o tom, zda také v současné době vspělejší technické komunikace je tato tematika pro děti přitažlivá.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. JAK SE LIDÉ DOSTALI NA AMERICKÝ KONTINENT?

Tlupa lovců z Asie pravděpodobně sledovala stopu sobů, jelenů nebo jiné zvěře a přitom nevědomky přešla z jednoho kontinentu na druhý přes zamrzlou Beringovu úžinu v době zalednění.

Osídlování Ameriky proběhlo v mnoha přistěhovaleckých vlnách – od nejstarší před 35 – 40 000 lety až po nejmladší, kterou tvořili Eskymáci, před 3 000 lety. Ze severu amerického kontinentu se potom lidé dostávali do jižnějších oblastí. Postupně osídlili celý americký kontinent od Aljašky až po nejj jižnější část „Ohňové země.“ Tu obsadili asi před 10 až 15 000 lety.

Nejstarší archeologické nálezy v Americe odpovídají starší době kamenné. Člověk již uměl rozdělat oheň, používal jednoduché lovecké zbraně, nože, hroty šípů a dýky z kostí. Znal také kostěnou jehlu a šídlo na šití kožešinových oděvů a bot.

Mladší přistěhovalci s sebou přinesli kamenné hmoždíře a mlecí kameny k drcení nasbíraných semen a plodů. Uměli vyrábět rohože, provazy, koše, ozdoby z mušlí a barvy k malování těl. Postupně se do těchto oblastí dostal také pes – věrný přítel a důležitý pomocník při lovu.

Když k americkým břehům připlul roku 1492 Kryštof Kolumbus, pojmenoval místní obyvatele indiány. Myslel si, že doplul do Indie.

2. SEVEROAMERIČTÍ INDIÁNI

V čele kmene stál většinou náčelník. Ten si vydobyl postavení podle toho, jak silná byla jeho osobnost. U mnoha kmenů neměl velkou moc a *rada starších* ho mohla kdykoliv odvolat. Spousta kmenů měla dva náčelníky – jednoho pro čas míru, druhého pro čas boje. Jakmile skončila válka, skončila i vláda tohoto pohlavára.

Kromě náčelníka měl kmen také svého kouzelníka, čaroděje a lékaře - *šamana* v jednom. U některých kmenů měl tak velký vliv, že se stal nejvyšší autoritou.

Jejich oblečení podléhalo samozřejmě klimatickým podmínkám. Zatímco na severu chodili zahalení v kožešinách, v teplých oblastech chodili v létě téměř nazí nebo jen v bederním šatu. Za chladného počasí si oblékali kožené kamaše, přes ramena kožešinový plášť. Ženy nosily koženou tuniku a kamaše. Pro slavnostní příležitosti

používali přehozy pomalované figurkami totemových zvířat. Na nohou nosili kožené mokasíny. Ženy si vlasy splétaly do copů, hlavu si zdobily čelenkami nebo je měly volně, dlouhé, splývavé. Stejně tak i muži. Muži – Algonkinci se vyžívali ve fantastických účesech. Např. si na temeni vyčesávali chochol a zbytek vlasů si holili nebo si holili jednu stranu hlavy a druhou si zdobili. Podle účesu rychle poznali, ke kterému kmeni kdo patří.

Rádi se krášlili šperky a ozdobami - náhrdelníky, náramky, opasky, ozdobami z mušloviny, náušnicemi. Také jejich oblečení bylo ozdobeno výšivkami. Muži nosili náhrdelníky z drápů a zubů zvířete. Velmi rozšířené bylo tetování a malování těl. Válečné malování se lišilo kmen od kmene. Jako doklad při uzavírání míru sloužily *vampumové pásky* vytvořené z barevných mušliček, později z korálek.

U mnoha kmenů stál před každým domem pestře pomalovaný a vyřezávaný *totem*. Byl znakem příslušnosti k určitému klanu. Symbolem každého klanu bylo některé posvátné zvíře např. *puma, havran, medvěd*. Od něho určovali indiáni svůj původ. Lidé jednoho klanu se považovali za příbuzné přesto, že nebyli pokrevně příbuzní a i když se nikdy předtím neviděli.

Na severu v hlubokém sněhu používali indiáni *sněžnice*. Vzniknou ohnutím větve do kapkovitého nebo oválného tvaru v horké vodě nebo nad ohněm. Vnitřek se vyplnil sítí šlach nebo řemínků. S jejich pomocí se nebořili v závějích a mohli se rychle pohybovat. Dalším dopravním prostředkem se staly sáně – *tobogán*, poháněné psím spřežením. Na řece dobře posloužila lehká *kánoe* z březové kůry.

Indiáni mezi sebou vedli často války. Hlavní zbraně k lovu i boji tvořily *luky* s tětivy ze zvířecích šlach a opeřené *šípky* z kamenných nebo kostěných hrotů. Dalšími zbraněmi se stal *oštěp* s kamenným hrotem a *nůž* s kamennou čepelí. Algonkinci k boji používali také dřevěné kyje – *tomahavky* a okrouhlé *štíty* z losí kůže. Při *skalповání* nepřátel z hlavy odřízli kus kůže i s vlasy. Tato trofej byla symbolem odvahy a vyznamenání. Na rozšíření tohoto odpudivého zvyku se však nejvíce podíleli běloši.

Kultura, způsob života a jazyk jednotlivé kmenů byly velice různorodé, protože žili na rozsáhlém území. Pro přehlednost uvádím rozdělení indiánů podle místa jejich domova.

2. 1. Indiáni severních lesů

Do této skupiny *Na - Dené* patřily kmeny z rozsáhlých lesů kanadského severu – z povodí řeky Mackenzie a Velkého Medvědího a Velkého Otročího jezera a Aljašky.

Tito indiáni byli kočovníci, nomádi, lovci, rybáři a sběrači lesních plodin. Putovali za stády divokých sobů – *karibů*. Při tahu za těmito zvířaty se často střetávali s *eskymáky*. Dále lovili jeleny, losy medvědy a ryby.

Protože byli stále na cestách, stavěli si indiáni jednoduché obydlí. Na Aljašce a severu Kanady si stavěli chýši z trámů, pokrytou vrstvou země, drnů nebo kůrou, kůžemi či větvemi stromů. Na východě v teplejších oblastech si stavěli kuželovité stany – *týpí*.

Západně a severozápadně od Velkého Medvědího jezera sídlili indiáni kmene *Kawčodine „Zajíci“*, protože zaječí maso bylo jejich hlavní potravou.

Mezi Velkým Medvědí a Velkým Otročím jezerem žil kmen *Tlingčadine „Psí žebro.“* Jejich hlavním lovným zvířetem se stal sob. Bydleli v chýších. Byli to prý pěkní a štíhlí lidé.

Severovýchodně odtud žili indiáni kmene *Tacanodine „Lidé mědi a vody,“* nazývaní také *„Žluté nože.“* Vyráběli čepele nožů a sekerky z mědi, protože měď se na jejich území hojně vyskytovala. Těchto nástrojů si indiáni velmi cenili. Jejich výroba skončila obchodováním s bělochy, kdy za kožešiny indiáni získali železné a ocelové zbraně a nástroje.

Západně od Tlingčadinů sídlil kmen *Nahani „Lidé ze západu.“* Tito lidé tkali vlnu horských ovcí a z ní vyráběli svůj oděv.

Dále na jihu bydlel kmen *Sekani*. Jižně od řeky Skeena žili indiáni *Takuli „Lidé, kteří chodí po vodě.“* Znamější jsou pod anglickým názvem *„Nosiči.“* Ženy totiž po smrti svého manžela nosily popel ze spáleného těla v košíku na zádech po tři dlouhé roky.

Východně od Takuliů sídlili *Catdine „Ti, kdo bydlí mezi bobry.“* Kladli své mrtvé do rozsoch stromů nebo na vyvýšené plošiny. Severně a severovýchodně od nich žili indiáni *Etčaodine „Otročí indiáni.“* Západně od Hudsonova zálivu žili *Etheneldeli „Pojídači divokých sobů.“* Kríové je pojmenovali *Čipewajané „Skvrnitá kůže,“* protože si oděv zdobili jednoduchou malbou.

Severští indiáni nikdy nemuseli poznat rezervace jako indiáni v USA. Dodnes žijí svým volným životem kočovných lovců.

2. 2. Indiáni severozápadního pobřeží

Do této skupiny indiánů patřily vyspělé kmeny *Haida – „lidé,“ Tlinkit – „lidé“ Cimšjan – „lidé od řeky Skeena,“ Bellabella, Bellakula, Kwakiutl – „kouř světa,“*

Nutka a *Seliš*. Společenství kmene tvořily tři třídy – *šlechta*, *svobodní prostí lidé* a *otroci*. Bohatí se od ostatních odlišovali oblečením, účesem, ozdobami. Otroci tvořili asi jednu pětinu všeho obyvatelstva.

Živili se rybolovem. Lovili lososy, tuleně, delfíny, velryby a lvouny. Maso pro období zimy sušili a udili. Další zdroj potravy jim poskytovaly lesní plody a rostliny. Pro cestování a lov používali kánoe vyrobené z kmenů stromů. Zdobily je řezbami a malbou.

Kmeny byly dosti početné. Tito indiáni žili ve velkých vesnicích s několika sty obyvateli. V domech bydlelo vždy několik příbuzných rodin.

Kmen sestával z rodů. Jednotlivé rody žily samostatně, spojovaly se však pro dobu společné práce a především válečného tažení. Každý rod měl svého náčelníka. Největší vliv měl náčelník nejmocnějšího rodu.

Vyráběly masky k obřadům a obřadním tancům. Byly bohatě vyřezávané, zdobené malbou, peřím, kostí atd. Jedna ze slavností se jmenovala *potlač*. Konala se při nějaké významnější události jako narození dítěte, úmrtí člena rodiny atd. Indián pozval členy celé vesnice a pár dní je hostil. Účelem bylo získat jejich vážnost a úctu.

2. 3. Algonkinové z velkých lesů

Algonkinové tvořili jednu z největších jazykových skupin. Na pobřeží Atlantického oceánu sídlil kmen *Pamliko*, severně od nich *Pauhatan*, *Nantikok*, *Delavaři* (vlastním jménem *Lenapové*), na řece Hudsonu *Mohykáni*, *Pekwotové* a *Montókové*. Na pobřeží Atlantiku sídlili např. *Narragansetové*. Kolem velkých jezer žili *Kríové*, *Odžibwejové* (zvaní také *Čipewajové*, *Otawové*), *Potawatomiové* a další. Na dolním toku Ohia přebývali *Šóníové*. Pod skalnatými horami sídlili např. *Černonožci*. Také *Čejeni* a *Arapahové* patří do této jazykové skupiny.

Z algonkinského jazyka se dochovala spousta názvů států a řek např. *Mississippi*, *Missouri*, *Illinois*, *Chicago*, *Milwaukee*, *Massachusetts*, *Connecticut*, *Wisconsin*, *Manhattan*, ale také výrazy jako *mokasín*, *vigvam*, *totem*, *karibú*, *pemikan*, *tomahavk*, *vampum*, *vapiti*.

Lovili zvěř a sbírali divoce rostoucí plody. Zvěř lapali do pastí nebo lovili lukem a oštěpem. Živili se také rybolovem. Na jaře vyráběli javorový cukr. Dopravním prostředkem byla *kánoe* z kůry a v zimě *sněžnice* a *sáně* – *tobogan*.

Stavěli si různá obydlí. Např. Odžibwejové si budovali v lesích chýše ve tvaru kupole a Delavaři žili v dlouhých domech.

Na jihovýchodě se věnovali indiáni *zemědělství*. Společně pěstovali kukuřici, tykve, boby, rýži a tabák. K práci jim soužili zašpičaté hole a motyky. Jejich domy byly menší, se sedlovou střechou.

Každý kmen měl svého náčelníka. Jeho vliv závisel na díle jeho osobnosti. Také u Algonkinů se kmen dělil na klany. Každý klan měl ve znaku určité posvátné zvíře. Příslušnost ke klanu se dědila po otci.

Odžibwejové společně s Otawy a Potawatomii vytvořili konfederaci zvanou „*Rada tří ohňů*.“ Delawaři vymysleli obrázkové *skoropísmo*, pomocí něhož zaznamenali historii svého kmene.

K boji používali luky, šípy, dřevěné kyje, nože a okrouhlé štíty s losí kůže. Svě mrtvé pohřbívali do země.

2. 4. Irokézové

Byly nejvyspělejším společenstvím. Sídlili podél řeky sv. Vavřince a v okolí jezera Erijského, Ontaria a Hurónského.

Slavný náčelník *Hiawata* založil konfederaci pěti kmenů: *Seneků*, *Kajugů*, *Mohawků*, *Oneidů* a *Onondagů*. Toto sdružení vzniklo jako štít proti znepráteleným kmenům. Nejsilnějším kmenem se stali *Senekové*, nejbojovnějším *Mohawkové*. K *Irokézům* patřili také *Huróni*, kteří se sami nazývali *Wendat*.

Hlavním zdrojem obživy bylo *zemědělství*. Políčka obdělávali všichni společně. Během roku prožívali asi osm zemědělských slavností. Vytvořili také různé společnosti např. *Společnost nepravé tváře*, *Společnost kouzelných léků* a *Společnost tajemného tance*.

U *Hurónů* si budoucí nevěstu vybíral mladý muž podle svého zájmu, u ostatních kmenů ženichovi nevěstu vybírala jeho matka.

2. 5. Prérijní indiáni

Na severu préríí žili *Siouxové*: *Assiniboinové*, *Absárokové* – Vraní indiáni, *Teton-Dakotové* (jazyk. skupina Hoka-Siu) a *Algonkini*: *Černonožci* a *Kriové* (Algonkin-Wakaš). Uprostřed préríí sídlili Algonkini: *Čejeni* a *Arapahové* (Algonkin-Wakaš), na jihu *Kejovové* a *Komančové* (Juto-Azték-Tano).

Když získali od Španělů koně, stali se opravdovými pány préríí. Lov jejich hlavní obživy – *bizona*, se tak stal mnohem snadnější záležitostí. Tento úlovek byl plně

využíván – z kůže vyráběli pláště, lůžka, pokrývky, týpí a oděv, šlachy posloužily jako nitě k šití, z kostí a rohů bizonů vyráběly různé nástroje. Býčí trus posloužil jako palivo.

Putovali za stády bizonů. Bydleli v týpí - koženém stanu, který se nechal snadno složit. Před nástupem zimy se stěhovali do zimního tábořiště.

U Siouxů byla rozšířená hra *lakros*. Stala se předchůdcem dnešního hokeje. Indiáni hojně využívali *posunkovou řeč* pro usnadnění komunikace s cizími kmeny také a *kouřové signály*.

Ve druhé polovině 19. století začali bílí Američané hromadně vybíjet stáda bizonů, aby prérijní indiány donutili odejít do rezervací. Z jejich řad vzešla řada statečných mužů v boji za práva indiánů jako *Sedící býk*, *Rudý oblak*, *Šílený kuň* a jiní.

2. 6. Indiáni Kalifornie

V této oblasti žili indiáni ze sedmi jazykových skupin – na severovýchodě *Modokové* a *Klamathové* (jazyková skupina Penutia), na severozápadě např. kmeny *Hupa*, *Četko*, *Kato* (Na-Dené). Jižně od tohoto místa žili *Jukiové* a *Wappové* (Juki) a kmeny *Šesta*, *Karok*, *Pomo*, *Yana*, *Mohave*, *Kočimi* a další (Hoka-Siu). Ve střední Kalifornii sídlili např. *Šintuj*, *Maidu*, *Miwok* (Penutia) a na jihu *Šošoni*, *Komančové*, *Paiute*, *Jute* a další (Juto-Azték-Tano).

Stali se kočovníky putujícími za potravou, protože půda byla chudá na vláhu i živiny. Jedli žaludy, semena, ořechy, lovíli ryby, želvy a vodní ptactvo. Byli výborní *košíkáři*. Chodili spíše oblečení, protože podnebí bylo velmi teplé.

V letních dnech si stavěli jednoduchá obydlí, v době zimy velké domy tvaru kupolí.

2. 7. Navahové a Apači

Žili v oblasti dnešních států Arizony, Texasu a Nového Mexika. Patří k jazykové skupině Na-Dené. *Navahové* se stali lovci, zemědělci a sběrači. Své obydlí nazývají „hogan.“ Je to jednoduchá stavba, konstrukce sestává z klád a trámů, střechu tvoří větve pokryté vrstvou suché trávy, hlíny a drnů. Chovali ovce a stali se z nich výborní tkalci. Zabývali a zabývají se *stříbrotepectvím*.

Jejich náboženství i mytologie jsou velice bohaté. Vynikli posvátnými obrazci tvořenými sypáním barevných písků na podleze v kouzelnické chýši. Znají mnoho legend, obřadních písní, tanců i modliteb.

Apači žili jižně od Navahů. Jejich život byl primitivní. Bydleli v jednoduchých

chatrčích z kůry a větví. Živili se jako lovci a sběrači a pěstovali kukuřici. Svoji rodinu milovali a žili v harmonii. Děti vychovávali přísně, aby byly připraveny čelit tvrdému životu v boji s přírodou i nepřáteli. Nenáviděli lež a podvod. V jejich slovníku chybělo slovo „*musíš*.“

Podnikali dlouhé nájezdy za kořistí k sousedním kmenům, protože jejich půda byla chudá. Vyznačovali se nesmírnou houževnatostí. Také proto nejdéle odolávali americké armádě. Mezi jejich slavné vůdce patřili *Juan José, Mangas Coloradas, Cochise, Victorio, Geronimo a Nachez*.

2. 8. Pueblané

Žili a dodnes žijí na jihozápadě Spojených států na hranicích s Mexikem. Patří k nim kmeny *Tano, Hopi, Pima, Papago a Zuňi* (jazyk. skupina Juto – Azték – Tano) a kmen *Keres* (jazyk. skupina Hoka).

Jejich domy tvořily stavby z mnoha místností v několika poschodích. Tato obydlí nazývali Španělé „pueblo,“ tzn. vesnice. Puebla plnila funkci opevněného sídliště. Stavěli je na skalách, kopcích i na rovině. Vstupovalo se do nich po vytahovacích žebřících.

3. JACÍ BYLI INDIÁNI ?

Velmi rozšířeným se stalo povědomí, že indián se choval krutě k nepřátelům, mučil je u mučednického kůlu. Většinou však byl nepřítel zabit v boji nebo adoptován kmenem.

Indiáni neměli smysl pro osobní vlastnictví. Žili ve velkém společenství kmene a tak všechno (pole, plodiny, zvěř) patřilo všem. Proto také nepochopili bělochy, kteří od nich chtěli odkoupit kus země. Připadalo jim to stejné, jako kdyby měli prodávat mraky nebo hory.

Byli čistotní. Denně se koupali a otužovali své tělo. Každý kmen měl parní lázeň. Péči o tělo věnovali mnoho času. Zdobili se korálky, malovali se pro čas boje i míru, pečovali o svůj účes i ozdoby hlavy. Jednotlivé kmeny se přitom lišily ve způsobu malování těl i volbě barev a způsobu sestřihu vlasů a jejich zdobení.

Všeobecně se mělo za to, že indiánky plnily roli otrokyně, která zastane každou práci a muž jen odpočívá a bojuje. Pravdou je, že ženy pečovaly o domácnost a vykonávaly lehčí práce, muž dělal to, co je pro ženu těžké. Společně vyráběli kánoe, šaty a zbraně a obdělávali pole. Žena měla právo mluvit do všech závažných záležitostí. Až do doby dospívání měla hlavní slovo při výchově syna.

Malíř Georgie Catlin, který strávil od roku 1832 mezi prérijními indiány osm let o nich napsal:

„Severoamerický indián, pokud dosud žije tak jako dřív, je vždy a všude člověk vysoce mravný a zbožný.“ A na jiném místě píše: „Odvažuji se tvrdit, že civilizovaný svět ho nemusí učit morálce a ctnostem.“ O jejich náboženství napsal: „Nikdy jsem dosud neviděl žádné jiné lidi, bez ohledu na barvu jejich kůže, kteří by věnovali tolik času uctívání Velkého Ducha a byli před ním tak pokorní.“

(E. T. Seton, *Indiáni Kniha lesní moudrosti I.*, 2003, s. 25)

Znali mnoho tanců a obřadů jako projev úcty Velkému Duchu a k podnícení osobní statečnosti. Jejich víra byla veliká, prodchnuta hlubokou moudrostí. Byli to ušlechtilí lidé.

Pěstovali fyzickou zdatnost, byli mistry v lesní moudrosti, odmalička vštěpovali svým dětem nejen mravní zásady, ale cvičili je ve fyzické i psychické odolnosti, byli to stateční, veselí a laskaví lidé. Měli úctu ke starým lidem. Velmi jim záleželo na dobré pověsti.

Byli poctiví, pravdomluvní a čestní. Indiáni dodržovali dohody uzavřené s bělochy, jejich slovo platilo. Americká armáda je však porušovala všude tam, kde z toho mohla něco vyzískat.

G. Catlin napsal: „Severoamerický indián ve svém původním stavu je čestný, pohostinný, věrný, statečný, bojechtivý, krutý, pomstychtivý, tvrdý – a přece ctihodný – přemýšlivý a zbožný.“

(E. T. Seton, *Indiáni Kniha lesní moudrosti I.*, 2003, s. 56)

A konečně sám E. T. Seton píše: „Dosud jsem nikdy nepoznal člověka, který by studoval život indiánů nebo mezi nimi žil, a nestal se jejich oddaným přítelem a upřímným obdivovatelem.“

(E. T. Seton, *Indiáni Kniha lesní moudrosti I.*, 2003, s. 60)

4. VELKÉ OSOBNOSTI INDIÁNSKÝCH DĚJIN

První osadníky z Evropy v Kolumbově době indiáni přijali velice přátelsky. Ale od časů hromadnějšího osídlování Severní Ameriky bílými přistěhovalci z Evropy museli indiáni ustupovat postupně stále více na západ a opouštět svoje domovy. Byly uzavírány nové a nové smlouvy, které měly zajistit indiánům právo na jejich území a trvalý mír. Brzy však byly porušeny. Bílí lidé se hnali za ziskem kvalitní orné půdy, za zlatem a slávou.

Indián *Nadžinyanupi (Obklíčený)* řekl: „Když hoří prémie, vidíte na ní zvířata obklopená plameny, vidíte je, jak pobíhají a pokoušejí se skrýt, aby neuhorela. Stejně tak tu žijeme my.“

(D. Brown, *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee*, 1976, s. 182)

Indiáni nemlčeli. Chtěli žít v míru a ve své zemi. *Pontiac* sjednotitel, *Hiawatha*, *Wabasha I.*, *Mato Topa*, *Tekumseh – Horský lev chystající se ke skoku*, *Kanakuk*, *Josef*, *Tupý nůž*, *Washakie* a mnozí další neodmyslitelně patří k indiánským osobnostem, k opravdovým hrdinům v boji za právo a spravedlnost. Mnozí z nich byli výjimečně inteligentní a ušlechtilí lidé. Pro představu uvádím nejdůležitější životní profil několika z nich.

Boje indiánů druhé poloviny 19. století ovlivnily i mnoho lidí v Evropě. Jedním z největších přátel indiánů se stal i český básník *J. V. Sládek*. Roku 1868 odjel na čas do Ameriky. Byl velice pohnut osudem indiánů. Ve své sbírce básní a povídek *Na hrobech indiánských* napsal: „Já viděl lid ten před vašimi domy, jak s žebráčkou čekal tváří blednou a marně čekal, než až po něm shlédnou a hodí drobet spadlý pod stoly: a div že srdce přitom nepuklo mi: syn země té, žebrácké o holi...“

(M. Stingl, *Indiáni bez tomahavků*, 1966, str. 480)

4. 1. Pocahontas

Princezna *Pocahontas* byla nejmladší, nejmilejší a zároveň velice půvabnou dcerou náčelníka *Powhatana (Wahunsonacocka)*. Žila na území dnešního státu Virginie.

Její osobnost vynikla v souvislosti s britským kapitánem a objevitelem *Smithem*. Ten založil první osadu *Jamestown* v Severní Americe na území Powathanovy konfederace, kterou tvořilo 24 kmenů. Vydal se s několika průvodci v prosinci roku 1607 na člunu do vnitrozemí proti proudu řeky Chickahominy.. Stal se prvním bílým zajatcem *Pamunkeyů*.

Brzy byl předveden před nejvyššího náčelníka konfederace – *Powhatana*. A tak se setkal i s mladičkou princeznou *Pocahontas*. Byl odsouzen k trestu smrti. Před ní ho však zachránila princeznina láska. *Pocahontas* se vrhla ke kůlu a chránila ho vlastním tělem. *Powhatan* dal *Smithovi* milost.

Později princezna *Pocahontas* navštívila již jako vdaná Anglii a zde se opět setkala se *Smithem*. Brzy potom zemřela ve 21 letech na tuberkulozu.

4. 2. Pontiac

Náčelník *Otawů Pontiac* sjednotil do boje proti bílým kolonizátorům desítky indiánských kmenů od Atlantického oceánu po druhý břeh Mississippi a od kanadských řek až po Georgii. Proto získal jméno „*Pontiac – Sjednotitel*.“

Vytvořil přesný a strategický plán indiánské války, vynikal válečným uměním. Dokázal mistrně obléhat nepřátelskou vojenskou pevnost. Tento způsob boje, je velmi vzdálený indiánskému vojenskému myšlení.

Během dvou měsíců dobil všechny anglické pevnosti v oblasti Velkých jezer, v Indianě, v Ohio a v Pensylvánii. Zbývala nejdůležitější a největší pevnost – *Detroit*.

Detroit Pontiac obléhal 5 měsíců. Potom Francouzi, kteří se již dříve stali indiánskými spojenci a indiáni od nich očekávali pomoc, uzavřeli s Angličany mír.

Pontiacův život neskončil ve válce, ale podlou nájemnou vraždou 20. dubna roku 1769. Jeho vrahem se stal ironií osudu jeho indiánský „přítel“ z kmene *Peoriů*. Zákeřná vražda pobouřila indiánské kmeny od Mississippi až po Atlantik...

4. 3. Tecumseh

Tecumseh, shawneesky „*Letící hvězda*“ byl indián, který nechtěl bojovat. Hledal právoa důstojný mír. Stal se pokračovatelem *Pontiacova* sjednotitelského díla.

Tecumseh však usiloval o sjednocení Indiánů nejen pro čas boje, ale především pro čas míru. Byl výborný diplomat, dokázal vzdorovat kličkám právníků a politiků. Nakonec však také musel vstoupit na válečnou stezku.

Tecumseh se narodil roku 1768 ve vesnici Piqua v Ohio. *Šavanský* národ nejusilovněji ze všech Indiánů bojoval proti pronikajícím bělochům. Celý svůj život a všechny své síly zaměřil k jedinému cíli – sjednotit indiánské kmeny a vytvořit tak společný indiánský stát s jednotnými zákony, vládou i armádou. Častým válčením mezi sebou se Indiáni oslabovali. Ve sjednocení kmenů viděl jedinou cestu k záchraně indiánského národa.

Stal se významnou osobností. Oplýval vysokou inteligencí, mírností, sebeovládáním, diplomatickými schopnostmi, velkou vytrvalostí a statečností. Byl to velký bojovník, politik a ušlechtilý člověk.

V letech 1807 až 1811 putoval od jednoho kmene ke druhému a přesvědčoval indiánský lid o tom, jak je důležité spojit všechny svoje síly. Doprovázel ho a pomáhal mu jeho mladší bratr, prorok *Tenskwatawa*.

Bitva o Tippecanoe 7. listopadu 1811 zastavila na chvíli *Tecumsehovy* snahy o vytvoření indiánské federace. Stal se spojencem Angličanů a s nimi jako britský generál bojoval v mnoha bitvách proti Američanům. 5. října 1813 byl zabit u *Morawiatownu* v Ontariu. S ním navždy zemřela i indiánská unie.

„Ať už použijeme jakékoli měřítko, soudíme podle jakýchkoli faktů, musíme dojít k jedinému závěru: Byl to velký člověk, Indián bez bázně a hany, zdatný bojovník i státník, milovaný a uctíváný všemi, kdo ho znali. Pro jeho nejbližší, kteří dobře znali *Tecumsehův* život, byl víc než indiánský šlechtic – skutečný Syn boží.“

(E. T. Seton, *Indiáni Kniha lesní moudrosti I.*, 2003, s. 151 – 152)

4. 4. Tatanka Yotanka

Dalším slavným hrdinou indiánských válek byl náčelník *Tatanka Yotanka* (*Sedící býk*). Sjednotil dakotské kmeny *Siouxů*.

Narodil se roku 1834 v táboře *tetonských Siouxů – Humkrapů*. Stal se velkým bojovníkem svého lidu, kouzelníkem kmene, schopným diplomatem.

Americká armáda stále hlouběji pronikala do jejich země... *Sedící býk* se rozhodl pozvat všechny *Sioux* k velké náboženské slavnosti, k *Tanci Slunce*. Sjelo se na tisíce *Siouxů*. Této příležitosti využil, aby s ostatními náčelníky promýšlel svůj strategický plán obrany indiánského území.

Tatanka Yotanka 25. června 1876 s pomocí všech *Siouxů* porazil 7. pluk generála *Custera* - pýchu celých Spojených států. Na vítězství se velkou měrou podíleli také *Rudý oblak* a *Šílený kuň*. Tuto vítěznou válku prý *Tatanka Yotanka* předpověděl ve své kouzelnické vizi 11 dní předtím.

Později uprchl před armádou do Kanady, po návratu žil v rezervaci a také vystupoval v cirkuse *Bufalo Billa*. Nakonec byl zákeřně zavražděn 15. prosince 1890.

4. 5. Geronimo

Geronimo se původně apačsky nazýval *Goyathlay* (*Ten, který zívá*). Toto jméno neodpovídalo jeho povaze. Byl to statečný Apač, který velice dlouho odolával a unikal americké armádě. Narodil se v táboře *Mimbrenů* na řece *Gile*. V sedmnácti letech se oženil s krásnou Apačkou *Alopé*.

Když se jednou vracel se svými bojovníky z města, našel v táboře mrtvé děti i ženy - mezi nimi i zohavenou *Alopé*. Tehdy prý přísahal, že ji do konce života bude mstít.

Geronimo se stahuje do Mexika. Jako hlavní tábořiště pro svou skupinu volí skalní masívy *Sierra Madre*. Zde byli borové lesy a horské říčky a proto i dostatek obživy. Díky přepadům získávají Apači zbraně, koně a potraviny.

Po boku tohoto odvážného, tvrdého, úžasně vytrvalého a nezkrotného bojovníka se proslavili mnozí další např. *Chato* (*Plochy nos*) a *Mangas Coloradas*. Dokázali např. během šesti dní projít celým Novým Mexikem a Arizonou, získat přes stovku koní, pobít desítky Američanů a přitom neztratit jediného muže.

Byli posledními, nejdéle odolávajícími, svobodně žijícími indiány. Nezměnili je ani rezervace. Využili příležitosti a uprchli. Uměli se tak výborně skrývat v horách, že je dokázali vystopovat pouze jejich vlastní lidé – zrádci. Právě nejednotnost indiánského národa napomohla konci jejich svobodného stylu života v nespoutané přírodě.

Nakonec i *Geronimo* - tento neporazitelný, neúnavný bojovník musel odložit zbraně. Zemřel ve *Fort Sillu* roku 1909. Bylo mu devadesát jedna let. Jeho jméno však žilo v myslích lidí ještě dlouho poté. Jeho poslední slova byla: „Slunce vyjde, chvíli svítí, zapadne a je pryč. Tak bude i s indiány! Uplyne jen málo let a o indiánech bude slyšet jen to, co o nich napíše běloši ve svých knihách...“

(W. P. Gratis, *Buyukas Zločin a vzdor*, 1995, str. 7)

5. INDIÁNI V MODERNÍ DOBĚ

V severní Americe žije 300 milionů obyvatel, z toho 2 miliony indiánů.

Američané předpokládali, že v rezervacích, kam byli domorodí lidé zahrnání (a nebyla jim často poskytnuta trocha kvalitních potravin) zemřou nebo splynou s bílým

obyvatelstvem. Ani jedno se však nestalo. Jejich kultura nezanikla. Snažili se a dodnes snaží o oživení svého kulturního dědictví. Jejich starý způsob života nelze obnovit. Ovšem dnes mají významnější slovo a jejich tradice a zvyky jsou respektovány.

5. 1. Život indiánů v průběhu 20. století

V Kanadě vláda roku 1905 uzavřela smlouvu *Krú* a *Odžibveji* o tom, že výměnou za indiánská území jim bude poskytnuta sociální péče. Ve 30 letech následovaly smlouvy s dalšími kmeny. Kromě *Atabasků* na severu tak do roku 1960 ztratili indiáni svůj starý způsob života.

V USA indiáni během 1. a 2. světové války bojovali po boku svých krajanů - bílých Američanů. Vyznamenali se především jako výborní stopaři a zvědové. (Jmenují alespoň poručík *Montgomeryho* z kmene *Čeroků*). Teprve roku 1924 bylo indiánům přiznáno občanství USA. Až od roku 1934 získali právo volit. Prezident Roosevelt prosadil *zákon o reorganizaci indiánů* – přiznání majetkových práv a samosprávy v rámci indiánských území (rezervací), sociální zvýhodnění, podpora a ochrana indiánských tradic.

Po druhé světové válce indiáni založili *Indiánský národní kongres*, který hájil jejich zájmy. *Komise pro nároky indiánů* (založena roku 1946) bojovala za navrácení bývalých území domorodým Američanům. Proto od roku 1952 se mohli indiáni pohybovat mimo území rezervace, navrátit se do svého domova. M. L. King, který usiloval o rovnoprávnost černochů v USA povzbudil indiány, aby žádali o totéž. V roce 1961 byl ve Washingtonu jmenován komisař, který jedná jménem celého indiánského národa. Během 60. a 70. let se indiáni soudili o navrácení svého území nebo získání finanční náhrady. V roce 1978 bylo indiánům přiznáno právo na jejich vlastní náboženství.

V roce 1973 přes 200 indiánů obsadilo vesnici u *Wounded Knee*. Chtěli upozornit na bezpráví, která byla na jejich předcích páchána. Protestní akce trvala 2 měsíce, dva indiáni byli zastřeleni a vesnice zničena. V roce 1990 *Mohavkové* zahradili silnici vedoucí k jejich posvátnému pohřbišti v *Quebeku*, aby tudy nemohli jezdit běloši.

5. 2. Indiáni v současnosti

Kanadští indiáni (a Eskymáci) žijí ve své zemi, kterou nazývají „*Nunavut*“ (naše země). Byla jim vrácena půda o rozloze kolem 2 milionů km čtverečních. Od roku 1999 jsou sami jejími správci. Rozhodují také o využití nerostných a přírodních zdrojů.

Naproti tomu v USA je zcela odlišná situace. Asi čtvrtina indiánů žije v rezervacích. Ty jsou roztroušeny na mnoha místech USA. Jsou relativně nezávislé s vlastní soudní pravomocí a kmenovou policií. Najdeme tu školy od nejnižšího předškolního stupně až po vysokoškolské, knihovny, obchody, muzea s indiánskými předměty, nemocnice, casina atd. Na školách vzdělávají žáky indiánští učitelé. Na mnoha místech se vyučuje také mateřský jazyk např. navažština (*Navahové* jsou nejpočetnější). Úředním jazykem je angličtina.

Žijí ve srubech. Jejich způsob života přejal mnoho amerických prvků... Věnují se farmaření, chovu koní, ovcí. Někteří vyrábějí umělecké předměty, šperky, přikrývky a malovanou keramiku. Navštěvují slavnosti např. *Pow wow* (moderní taneční slavnost, kde se představují nejhezčí kostýmy) nebo *Tanec slunce* (obřad dospívání chlapců). Tyto taneční obřady vycházejí z tradic indiánského národa, jsou velmi navštěvované turisty a financované ze státní pokladny. Mnozí indiáni se každoročně účastní pochodu na počest posledního masakru svých předků u *Wounded Knee* 30. prosince 1890.

V rezervacích je malá pracovní příležitost. 50 – 70 % lidí je nezaměstnaných. Je tomu tak proto, že rezervace se nacházejí na opuštěných místech daleko od měst a proto tam není rozvinutý průmysl. Tím mnohonásobně klesá počet pracovních míst. Z toho důvodu tři čtvrtiny indiánů žijí ve městech – mimo rezervace. (V *New Yorku* jich bydlí asi 40 000. Na stavbě mrakodrapů se největší měrou podíleli indiáni – Irokézové, kteří se nebojí výšek.)

V rezervacích dostávají podporu od státu. Jsou osvobození od placení daní. Aby se mohli lépe uživit, stalo se mnoho z nich majiteli casin.. Ta někde vydělávají, jinde ne. Výtěžek z casin částečně pokrývá provoz škol a nemocnic.

Pro některé indiány se stalo umělecké řemeslo zdrojem obživy. Spousta z nich je velice chudých. V jejich domácnostech není často zavedena elektřina. Mnozí nemají práci, berou drogy, podléhají alkoholu, různým nemocem z důvodu nevhodného stravování. Chybí jim peníze na nákup kvalitních potravin. Na některých místech je vysoký počet sebevražd, rozpadají se rodiny...

Největším problémem indiánů všeobecně je ztráta vlastní identity. Nevědí, kam skutečně patří. Byli násilím odtrženi od svého způsobu života, a je od nich očekáváno, že se rychle adaptují na americkou kulturu. Tito lidé pouze přežívají ze dne na den.

Přes špatnou životní situaci mnohých, je spousta těch, kteří jsou hrdí na svůj indiánský původ. Dnes se uplatňují v nejrůznějších profesích společenského života. Někteří působí v politických kruzích. Jiní pracují jako lékaři, učitelé, spisovatelé, umělci, herci, režiséři nebo pastoři.

V současnosti se natáčejí kvalitní filmy s indiánskou tematikou s hereckým obsazením původních obyvatel. Za shlédnutí stojí *Tanec s vlky* (1990), *Geronimo: Americká legenda* (1993), *Nový svět* (2005), *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee* (2007). Právě tyto filmy, které líčí děj z pohledu indiánů, mají co říci dnešním bílým Američanům.

V řádách indiánů je mnoho takových, kteří se snaží doslova „vyždímat“ ze své kultury, co se dá. Jsou hrdí na svůj indiánský původ. Nadšení a lásku ke své historii, jazyku a tradicím s úspěchem předávají mladým. Proto můžeme říci: Indiánský národ nevymírá nýbrž žije, sní své velké sny a bojuje jménem svého lidu za svá lidská práva. Věřím proto, že v mládeži původních obyvatel Ameriky je naděje pro indiánský národ 21. století.

6. PŘÍNOS INDIÁNSKÉ TÉMATIKY DO DĚTSKÉHO SVĚTA

Rozvoj médií děti odvádí od vnímání přírody. Stále méně se dokáží radovat z malých věcí. Neuvědomují si jejich velikost a nádheru. Již od útlého dětství jsou zahlceny přemírou informací z moderního světa, pokročilou technikou, která jim brání všimnout si obyčejných krás naší přírody.

Jistě – technika je velice dobrá věc. Díky ní lehčeji získáme potřebné informace, stáváme se soběstačnějšími, vzdělanějšími. Ovšem technický pokrok si s sebou nese i daň v podobě ochuzení o tu nejdostupnější a nejnádhernější televizi – naši nepostradatelnou přírodu.

Zvláště ve městech jsou děti odtrženy od tohoto kouzla – nádherných východů a západů slunce, šumění korun stromů ve větru, fascinující hvězdné oblohy se středem naší galaxie - s mléčnou dráhou, neúnavného cvrčení cvrčků během čarukrásných letních nocí, záře měsíčního úplňku ...

A samozřejmě jsou ochuzeny od vytrvalé práce našich předků na zahrádkách, polích. Tito lidé takto pracovali, aby se užívali. Žili v bezprostředním sepětí s přírodou. Byli každý den svědky malých zázraků přírody. Rozuměli jí.

Myslím si, že Indián jako představitel přírodního národa je vhodnou motivací pro výuku a vzbuzení zájmu dětí o přírodu kolem nás. Indiáni si přírodu vážili, byli jejími mistrnými znalci, protože žili tak jako naši předci bez technických vymožeností obklopeni přírodou, touto mocnou čarodějkou. Navíc si moc dobře byli vědomí té skutečnosti, že všechny krásy přírody kolem nás jsou tu pro všechny, že nikdo nemá právo ukořistit si je pro sebe. Zkrátka, že příroda pro nás nemůže být majetkem. Je to dar. Právě v tom nám mohou být indiáni velkým příkladem. Děti by si měli uvědomit zodpovědnost za stav přírodního bohatství. Nemohou ho vlastnit. Je zde i pro příští generace.

V přírodě má člověk možnost se zastavit a zamyslet, utřídit svoje myšlenky, odpočinout si. To je velice důležité pro psychohygienu zvláště v dnešním uspěchaném a hlučném světě. Tomuto umění odpočívat uprostřed přírody je dobré učit děti již do nejútlejšího věku. Jak jinak než vlastním příkladem.

Pokud my, vychovatelé, budeme mít pozitivní vztah k přírodě, dokážeme žasnout, nebudeme pokládat za samozřejmost obyčejné věci jako je východ slunce každé ráno, zpěv ptáčků, co nás provázejí na cestě, lidi, kteří nás obklopují a jimž je třeba pomoci, nebudeme mít příliš práce naučit i naše děti vážit si přírody a navázat k ní hezký vztah. Budou mít potom velké předpoklady stát se i dobrými přáteli svých kamarádů. A později až trochu povyrostejí jistě mnohým nebude lhostejné, jak se chováme k našemu vesmírnému domovu - planetě Zemi.

Joseph, náčelník kmene *Nez Perce* řekl: „Jednejte se všemi lidmi stejně. Dejte všem lidem stejné zákony. Dejte všem lidem stejné šance k životu a k práci. Země je matkou všech lidí a všichni lidé na ní musí mít stejná práva.“

(S. Seiler, *Indiáni Severní Ameriky*, 2005, str. 11)

7. EKOLOGICKÁ A POHYBOVÁ HRA

Hra je pro předškolní dítě nejdůležitější činností. Vyplňuje většinu dne. Napodobováním činností dospělých a svým herním zaujetím se připravuje na to, aby dokázalo v dospělém věku zodpovědně plnit svoje pracovní úkoly.

Pohyb je důležitý v každém období vývoje člověka. V rozumné míře pomáhá k aktivnímu odpočinku, odreagování od všedních starostí. Dovede nastartovat tělo novými silami, zlepšuje celkovou fyzickou i duševní kondici jedince.

Také pro děti předškolního věku je pohyb nesmírně důležitý pro zdravý růst a rozvoj všech - zvláště tělesných funkcí. Zdokonaluje se hlavně hrubá motorika. Pěstováním sportu se rozvíjí síla, obratnost a vytrvalost dítěte a tak i celková duševní pohoda, protože jak známo tělo a duše se navzájem ovlivňují.

Společenství ostatních dětí při hře buduje kladné vlastnosti jako je přátelství a pomoc druhému a nesobeckost. Vedeme děti k tomu, aby si osvojovaly prosociální jednání, tj. jednání ve kterém nemyslím především na svůj vlastní individuální výkon, ale na pomoc druhým, abychom mohli vyhrát společně. Tento postup samozřejmě předpokládá vyloučení soutěživých her, které mají přesně opačný účinek.

U pohybových a ekologických her je důležitá motivace. Správná motivace dítě vnese do hry a pozitivně jej naladí. Je předpokladem, že dítě bude pracovat s plným nasazením.

Ekologická hra pomáhá dítěti získat pozitivní vztah k přírodě. Dítě se učí novým zkušenostem, protože ekohra je plná nových poznatků. Po skončení hry je důležité hodnocení našich pocitů a postřehů. Stejně jako u pohybových her nenutíme ani v tomto případě děti k tomu, co nechtějí dělat.

Ekohry by měly v dítěti pěstovat také pocit odpovědnosti k okolní přírodě. Můžeme se učit třídit odpad, sázet stromečky, starat se o květiny, o zvířátko (a to i ve chvíli, kdy zemře – pohřbíme ho společně), můžeme nosit zvířátkům do lesa v zimě kaštany, seno atd. V současnosti existuje mnoho ekologických projektů pro předškolní děti jako *Pavučina* nebo *Mrkvička*.

Opravdu je nespočet činností, které můžeme s dětmi realizovat a tak je vést k hezkému vztahu ke všemu kolem nás. Tento postoj je důležitý zvláště v dnešní moderní době, kdy stále více ztrácíme kontakt s přírodou. Při tom všem je nesmírně důležitý osobní dobrý příklad učitele.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

8. ÚVOD K PRAKTICKÉ ČÁSTI

Praktickou část práce jsem zpracovala jako projekt. Je rozpracován na 10 dní. Vyplňuje ranní a dopolední čas v mateřské škole. Zahrnuje tedy *volnou hru, pohybovou chvíli, komunikativní kruh, řízenou činnost a pobyt venku nebo hry v místnosti (podle počasí) a motivační pohádku* pro čas odpočinku a spánku po obědě. První den projektu začíná komunikativním kruhem.

Projekt je určen dětem ve věku 4 až 6 let. Předpokládám, že nejmladším budou při činnostech pomáhat starší děti. Projekt je situován tak, aby bylo možné jej realizovat v každém ročním období. V době nepřízně počasí jsou připraveny náhradní činnosti ve třídě a pro období zimy, pokud není možné hru přizpůsobit, jsou připraveny v zahradě školky nebo ve třídě jiné činnosti s využitím přírodního materiálu nasbíraného předem do zásoby.

Mateřská škola, ve které tento projekt vyzkoušela se nachází nedaleko centra města. Děti mají k dispozici pro venkovní radovánky pouze poměrně velkou zahradu. Les se v okolí nikde nenalézá.

V projektu jsem použila hry z mé absolventské práce s podobným zaměřením z vyšší odborné školy pedagogické. Jmenovitě se jedná o hru *Život indiánů* a indiánský taneček *Heia hie shi hna hna hie*, hru *Slepecká karavana* a *Frotáž kůry stromu*, hru *Na medvěda* a hru *Na ježka*.

Pro svůj výzkum jsem použila metodu pedagogického pozorování a experimentu.

9. EKOLOGICKÝ PROJEKT S INDIÁNSKOU TÉMATIKOU

1. den SEZNÁMENÍ S ŽIVOTEM INDIÁNŮ

úkol: seznámit se s lidmi – indiány a poznat jak žijí, všimnout si dění kolem sebe a v přírodě

komunikativní kruh:

cíl: seznámit se s ohroženými zvířaty a rostlinami, uvědomit si rozmanitost přírodního bohatství, seznámit se s indiány

motivace: závěrečná část z knihy *Indiánská cesta* str. 65 - 67 (o naší matce Zemi a důležitosti její ochrany – kyselá dešť, znečištěný vzduch, voda..)

pomůcky: globus, velký barevný dětský atlas světa,

literatura: kol. autorů: *Encyklopedie pro zvědavé děti*, Gilsenbach, H.: *Stromy*, Wetter, B. D.: *Království zvířat*, Wetter, B. D.: *Ohrožená zvířata*

popis:

Učitelka ukazuje dětem globus – planetu Zemi. Ukazuje v encyklopediích s barevnými obrázky zvířata a rostliny naší planety. Vypráví o ohrožených zvířatech a rostlinách. Jak a proč je máme chránit? Probíhá beseda s dětmi. Učitelka vypráví o lidech - indiánech, kteří milovali přírodu. Ukáže dětem na globusu a ve velkém barevném atlase světa, kde žijí indiáni (světadíl Amerika).

výstup:

Děti vědí, proč je třeba chránit Zemi. Umí pojmenovat některá ohrožená zvířata a vědí, proč jsou ohrožená. Ví, jak se jmenuje světadíl, kde žijí indiáni.

řízená činnost:

hra **ŽIVOT INDIÁNŮ**

cíl: získat základní vědomosti o indiánské kultuře, cvičit pozornost a paměť, rozvíjet fantazii

motivace: poslech indiánské písně

pomůcky: CD indiánských písní, obrázky o životě indiánů nakreslené na roli papíru, krabice – televize, dobové fotografie indiánů na obrázcích

organizace: v půlkruhu okolo učitelky

popis:

Roli obrázků (jako negativ) učitelka posunuje v televizi a vypráví podle obrázků dětem o životě indiánů. Vypráví o severoamerických indiánech, o jejich obydlí – týpí, o bizonech, o jihoamerických indiánech, říši Inků... Nakonec pro zopakování pokládá otevřené otázky.

výstup: Děti znají význam slov: *týpí, bizon, kalumet, říše Inků, luk a šípy.*

hra **INDIÁNSKÁ VESNICE**

cíl: rozvíjet pozornost a rychlost

motivace: Indiánská vesnice se probouzí a hoši a dívky vstávají a tancují v rytmu šamana. Trénují své tělo.

pomůcky: čelenka s pery, indiánský oblek, rolničky, tamburína, bubínek a palička

organizace: děti se pohybují v zástupu v kruhu kolem učitelky

popis:

Učitelka je převlečena za indiánského kouzelníka (šamana). Nejprve se dětem předvede tancem s rolničkami a tamburínou s paličkou. Děti stojí v kruhu v zástupu, šaman je uprostřed kruhu, v ruce drží bubínek a paličku. Rychlé bubnování - běh, pomalé bubnování – chůze, bouchnutí paličkou na bubínek – sed na zemi.

výstup: Děti umí reagovat na změnu, umí se vžít do role indiána.

pobyt venku:

hra **HLEDÁNÍ BAREV A TVARŮ**

cíl: rozvíjet fantazii a orientaci v prostoru, procvičovat znalost barev, učit se pomáhat druhým

motivace: Vyprávění o malém indiánkovi *Malém stromu* (podle knihy *F. Cartera Škola malého stromu*)

organizace: volně v prostoru

popis:

Děti hledají co nejvíce přírodnin zvolené barvy. Hledají listy, květy, plody, kamínky různých tvarů atd. Pojmenovávají s učitelkou přinesené přírodniny. Na závěr si o tom povídají a vybírají, co se komu líbí.

výstup: Umí vyhledat přírodniny a pojmenovat některé z nich.

jiný program v době zimy:

hra POKUS SE SNĚHEM

cíl: získat nové zkušenosti, rozvíjet zvědavost

motivace: V knize *Indiánská cesta*, jsme četli, že voda je znečištěná. Můžeme se o tom samy přesvědčit...

popis:

Venku naberou do sklenice sníh a nechají ho ve třídě roztát. Sledují čistotu vody.

výstup: Děti poznaly, že sníh je špinavá voda. Uvědomily si, že voda a sníh je stejná látka.

náhradní program ve třídě:

HRA NA DÉŠŤ

cíl: cvičit pozornost, rozvíjet koordinaci rukou, rozvíjet povědomí o důležitosti vzájemné souhry, vědět proč je déšť důležitý

motivace: Víte, k čemu nám slouží déšť?, 1. sloka písně *Prší, prší*

pomůcky: dva kamínky pro každé dítě, bubínek, palička, dřívka

popis:

Jedno dítě má roli deštivce. Ten zaťuká někomu zezadu na rameno a na toto znamení začne dítě ťukat oblázky o sebe. Deštivec takto obejde všechny děti. Vzniká déšť. Při opakovaném zaťukání deštivce na rameno, přestane dítě ťukat kamínky o sebe.

výstup: Děti umí vytvořit déšť a vědí, k čemu je nám prospěšný.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová, M.: *Pocahontas*

2. den

UČME SE OD INDIÁNŮ A POZNÁVEJME PLANETU

ZEMI

úkol: vzít si příklad z indiánů a rozvíjet svůj vztah k přírodě, seznámit se s druhy materiálů

volná hra:

děti mají k dispozici:

terč se šípkami, obrázkové knihy o indiánech, pexesa o tábornických potřebách, indiánské značky, stan – indiánské týpí, u stolečků mohou pod vedením paní učitelky vyrábět indiánskou čelenku

pohybová chvilka:

INDIÁNSKÝ TANEC

cíl: rozvíjet fantazii, rozvíjet hrubou motoriku a pohybovou koordinaci, cvičit hudební sluch

motivace: Dokážeme tancovat jako naši kamarádi indiáni?

pomůcky: CD s indiánskou hudbou, bubínek, tamburína, rolničky, indiánské mokasíny, oděv, čelenky, pera

organizace: volně v prostorách herny

popis:

Děti tancují spontánně v rytmu hudby, učitelka tancuje s nimi a doprovází hrou na nástroje.

výstup: Děti umí tancovat v rytmu hudby, umí napodobit indiánský tanec.

komunikativní kruh:

OHROŽENÁ PLANETA ZEMĚ

cíl: rozvíjet vztah dětí k přírodě

motivace: abychom ji mohli chránit, musíme ji dobře znát jako indiáni svoji zem

pomůcky:

globus (planeta Země), krabice se vzorky různých hornin (vápenec, žula, magnetovec, slída, černé, hnědé uhlí, křemen, kamennou sůl atd.)

popis:

Učitelka dětem ukazuje planetu zemi - globus, společně si ukazují ve velkém dětském atlase, kde je Česká republika, postupně přejdou k překvapení – krabici s horninami. Kolují v kruhu, děti mají možnost si je ohmatat, učitelka jim jednotlivé druhy několika větami přiblíží.

výstup: Děti umí ukázat v atlase, kde je Česká republika, poznají některé druhy hornin.

řízená činnost:

hra POZNÁVÁME MATERIÁLY I.

cíl: učit se rozlišovat materiály, poznávat vlastnosti materiálů, rozvíjet prosociální vnímání

motivace:

Dnes se můžeme blíže podívat z čeho jsou složeny různé věci kolem nás. Indiáni používali na výrobu svých domů materiály - dřevo, trávu, kůži a hlínu.

pomůcky: materiál nebo výrobek ze dřeva, papíru, umělé hmoty, skla, látky a kovu

organizace: v kruhu s učitelkou, později některé děti volně v prostorách třídy a herny

popis:

Učitelka dětem posílá předměty s různými vlastnostmi – ze dřeva, skla, látky, kovu, papíru a umělé hmoty. Děti si je prohlížejí. Určují, které z věcí jsou přírodní materiály. Dítě, které má zájem dostane za úkol najít někde v prostorách školky nějakou věc ze dřeva a přinese ji. Další zase z látky atd. Počkají až dorazí všechny děti. Pokud dlouho nepřicházejí, učitelka se zeptá dětí, co by s tím mohly udělat (vyšleme jim kamarády na pomoc). Když všechny děti přijdou s nějakým předmětem, zhodnotí společně správnost splnění úkolu. Hrají opakovaně.

výstup: Děti umí rozlišovat a najít základní materiály podle vzoru.

indiánský taneček HEIA HIE SHI HNA HNA HIE (HEJA HÉ SI ŇA ŇA HÉ)

cíl: naučit se indiánský taneček, cvičit koordinaci těla

organizace: v kruhu

text:

*Heia hie shi hna hna hie,
shi hna hna hie, shi hna hna hie. (2x)
Shi hna hna chu chu (hu hu),
Shi hna hna chu chu.
Heia hie shi hna hna hie,
shi hna hna hie, shi hna hna hie. (2x)*

popis:

Děti zpívají s učitelkou píseň (na vymyšlenou melodii) a v jejím rytmu chodí v kruhu a tleskají do dlaní. Na slova „chu chu“ se plácají do stehen.

výstup: Děti umí tančit a tleskat v rytmu písně.

pobyt venku (uvnitř školky):

eko-hra **OSTROVY**

cíl: procvičovat pozornost, porozumět problematice ohrožených zvířat

motivace: Mohly bychom se na chvíli poměnit ve zvířátko nebo rostlinu.

pomůcky: provázky třech barev (světle zelený, tmavě zelený a modrý), neprůhledný sáček, kartičky s obrázky zvířat a rostlin

organizace: v úvodní a závěrečné části v kruhu spolu s učitelkou, při hře ve skupinách

popis:

Na zem učitelka položí 2 provázky od každé barvy. Provázek stočí do kruhu, vznikne stanoviště. Světle zelený provázek představuje louku, tmavě zelený les a modrý rybník nebo řeku. Potom si každé dítě vybere ze sáčku kartičku s obrázkem. V kroužku si vyprávějí, co si kdo vybral a kde zvířátka a rostliny žijí (zda na louce, v lese nebo v rybníku).

Děti se stávají zvířátkem a rostlinou, které si vylosovaly a zvolí si příslušné stanoviště. Učitelka děti vede instrukcemi např. „Tato louka byla vysušena.“ – ukáže na stanoviště, ze kterého se zvířátka musí přemístit a hledat místo jinde. „Tento les byl vykácen.“ Postupně se zmenšuje počet stanovišť – přírodních společenství. Děti se přemísťují, některé může zůstat stát mimo označený prostor, nevejde se do skupiny. Hra končí ve chvíli, kdy zbývá jedno stanoviště od každého ekosystému.

Nakonec si povídají o průběhu hry a o tom, co by mohly pro ohrožená zvířátka a rostliny udělat.

výstup: Děti zakusí, jak se cítí ohrožená zvířátka a rostliny.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

3. den

**INDIÁNSKÁ MOUDROST: UČME SE Z PŘÍRODY A
CHRAŇME PLANETU ZEMI**

úkol: stát se na chvíli indiány, prohlubovat své znalosti a zkušenosti s přírodou

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, indiánské čelenky, deky, encyklopedie a knihy, pexesa – tábornické potřeby, indiánské značky, rozstříhané obrázky

pohybová chvílka:

pohybová hra **NA JEŽKA**

cíl: dozvědět se nové informace, rozvíjet cit pro rytmus, rozvíjet rychlost

motivace:

Pojďme se něco více dozvědět o ježkovi. Naučme se být dobrými znalci přírody jako indiáni.

pomůcky: plyšové zvířátko ježeček

organizace: volně v prostoru herny

popis:

Učitelka dětem několika slovy přiblíží život ježka. Děti samy mohou říkat, co o něm vědí. Potom děti utvoří kruh. Jedno dítě uprostřed spí – představuje ježka. Děti chodí v kruhu na slova říkanky:

Tiše děti ježek spí, ať ho nikdo nevzbudí.

Já mám doma ovci, mohu tleskat jak chci. (tleskají)

Já mám doma berana, budu dupat nohama. (dupají)

Ježku, vstávej!

Ježek se probudí a začne honit děti. Koho plácne, ten zůstane stát.

výstup: Děti mají základní znalosti o ježkovi, znají říkanku a umí ji zrytmizovat.

komunikativní kruh:

cíl: zopakovat si znalosti o indiánech, naučit se indiánský pokřik

pomůcky: bubínek a palička

popis:

Povídají si o tom, co již o indiánech vědí a dnešním překvapením bude nácvik indiánského bojového pokřiku doprovázeného bubnem: HEJ VALA VALA VA, HEJ ČIKA ČIKA BUM, HEJ ČIK, HEJ ČIK, ČIKY RYK DYK, HEJ, HEJ!

výstup: Děti umí indiánský pokřik.

řízená činnost:

OHROŽENÁ PLANETA

cíl: učit se novým věcem a objevovat společně způsoby ochrany přírody

motivace: Učme se myslet na naši přírodu, mít ji rádi jako indiáni.

pomůcky: velký dětský ilustrovaný atlas světa, obrázky zvířat, DVD *Ohrožená planeta*

organizace: v kruhu

popis:

Ve velkém atlase si děti s učitelkou ukazují teplé krajiny a studené, místa na pólech, kde tají ledovce...Proč tají? Učitelka dětem vypráví jednoduše o globálním oteplování. Mohou sledovat úryvek z filmu *Ohrožená planeta*. Co můžeme my udělat pro přírodu, jak ji chránit? Beseda s dětmi. (třídíme odpad, neplýtváme vodou, jídlem...)

výstup: Děti umí ukázat na mapě, kde na zeměkouli jsou teplé a studené krajiny, znají několik způsobů ochrany přírody.

VÝROBA KONTEJNÉRŮ NA ODPAD

cíl: rozvíjet zájem dětí o přírodu, naučit děti třídít odpad

motivace: poslech jedné skladby relaxační hudby *Hlasy lesa* (R. Jíša)

pomůcky: tři velké krabice, nůžky, bílé a barevné papíry, lepidlo, fixy

organizace: nejprve volně vleže na koberci v herně, potom u stolečků po 3 skupinách
popis:

Děti si poslechnou jednu z relaxačních skladeb. Besedují o zážitcích. Učitelka se ptá dětí, co je třeba dělat, aby byla příroda stále pěkná.

Jednu krabici polepí bílým papírem – ta bude na papírový odpad, druhou a třetí krabici (na umělou hmotu a sklo) barevným papírem (podle volby dětí). Potom děti na krabice mohou namalovat obrázky např. z přírody. Sem budou vyhazovat určený odpad.

výstup: Děti umí vyrobit kontejner na odpad.

pobyt venku:

hra **POZNÁVÁME MATERIÁLY II.**

cíl: rozvíjet orientaci v prostoru, procvičovat druhy a vlastnosti materiálů, učit se pozorně dívat kolem sebe, učit se spolupracovat, osvojovat si prosociální cítění

motivace: Pokročili jsme na cestě za indiánskou moudrostí? Zkusme se přesvědčit, zda opravdu již známe jednotlivé materiály.

organizace: Utvoří 6 stejně početných věkově smíšených skupin. Pohybují se volně v prostorách zahrady.

popis:

Učitelka dětem nejprve ukáže vzorky materiálů (sklo, papír, kov, dřevo, látka). Děti ve školní zahradě hledají po skupinách věci ze dřeva, skla, kovu, umělé hmoty, papíru a látky. Děti věci z konkrétních materiálů přinesou nebo je popíší. Nakonec si s učitelkou povídají o zkušenostech ze hry.

výstup: Děti umí vyhledat v přírodě předměty ze základních druhů materiálů.

eko-hra **FROTÁŽ KŮRY STROMU**

cíl: rozvíjet jemnou motoriku, získat nové zkušenosti

motivace: Nechtěly byste zkusit nakreslit „stopu stromu?“

pomůcky: papír, tužky, voskovky

organizace: volně v prostorách zahrady

popis:

Každé dítě si vybere svůj strom a přitiskne papír na jeho kůru. Pomocí tužky se pokusí snímat strukturu jeho povrchu. Na závěr hry si společně o zážitcích popovídají.

výstup: Děti umí vytvořit stopu kmene stromu.

náhradní program ve třídě:

INDIÁNSKÝ TANEC

cíl: rozvíjet fantazii, rozvíjet hrubou motoriku a pohybovou koordinaci, cvičit hudební sluch

motivace: vyprávění o indiánkovi *Malém stromu* (F. Carter: *Škola malého stromu*)

pomůcky: CD s indiánskou hudbou, bubínek, tamburína, rolničky, indiánské mokasíny, oděv, čelenky, pera

organizace: volně v prostorách herny

popis:

Děti tancují spontánně v rytmu hudby, učitelka tancuje s nimi a doprovází hrou na nástroje.

výstup: Umí tancovat v rytmu hudby.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesové M.: *Pocahontas*

4. den

ZDOKONALUJME SE V MOUDROSTI INDIÁNŮ

úkol: učit se milovat přírodu a rozvíjet své znalosti z indiánského světa

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, pexesa – tábornických potřeb a

indiánských značek, puzzle, pracovní listy, indiánské čelenky, deky, encyklopedie a knihy, stolní hru s přírodní tematikou

pohybová chvilka:

opakování tanečku **HEIA HIE SHI HNA HNA HIE** (viz 2. den – řízená činnost)

komunikativní kruh:

cíl: rozvíjet řečové schopnosti, rozvíjet paměť a pozornost

pomůcky: sešit *Tábor indiánů* (nakladatelství Mravenec)

popis:

Učitelka hovoří s dětmi o indiánech a následuje překvapení - **SLOVÍČKA**
KMENE DAKOTŮ, učitelka říká jednoduchá slova, děti opakují (y odpovídá českému j): *bizon – tatanka, ryba – hogan, pták – zitka, nůž – mila, dům – tipi, ahoj – hau, rok – omaka, jaro – wetu, tanec – wačipi, dřevo – čan, hlava – pa, maso – talo, jídlo – wo, luk – itazipa, kůže – ha, kniha – wowapi, přítel – kola, matka – ina, otec – ate, člověk – wičaša, lidé – oyate, oheň – peta, sníh – wa, vítr – tate, květina – valiča, zvíře – woteča, les – čontanka, strom – čan, země – maka, jezero – ble, rezervace – oyanke,*

výstup: Děti umí správně vyslovovat indiánská slova, zapamatují si některá z nich.

řízená činnost:

OHROŽENÁ PLANETA

cíl: rozvíjet vztah k přírodě, nechat se inspirovat životem indiánů

literatura:

kol. autorů: *Encyklopedie pro zvědavé děti*, Gilsenbach, H.: *Stromy*, Wetter, B. D.: *Království zvířat*, Wetter, B. D.: *Ohrožená zvířata*, *Mlád'ata z celého světa: puzzle*

organizace: v kruhu v herně

popis:

Děti si s učitelkou opět vyprávějí o tom, jak mohou chránit planetu Zemi (třídít odpad, neplýtvat jídlem ani věcmi, využívat jako indiáni jen to, co nezbytně potřebujeme). Prohlížejí si zvířata a rostliny v knihách a obrázky indiánů, jak lovili bizony. Učitelka vysvětluje slova národní park (u nás Šumava, Český les, Krkonoše) a chráněná krajinná oblast – ukazují si na mapě České republiky.

výstup: Děti vědí, co je to národní park a chráněná krajinná oblast.

PRSTOMALBA

cíl: rozvíjet fantazii, učit se spolupracovat, učit se pomáhat druhým, učit se experimentovat s barvami

motivace: CD *Škola malého stromu* F. Cartera, úryvek příběhu *Tajné místo*

pomůcky: 2 kusy velkých balicích papírů, temperové barvy, palety, kelímky na vodu

organizace: Děti utvoří dvě stejně početné věkově smíšené skupiny.

popis:

Děti společně malují na velký papír prsty na indiánské téma. Potom si spolu s učitelkou vypráví nad vzniklými díly. Nakonec si je vystaví.

výstup: Děti umí malovat prsty a spolupracovat s ostatními.

pobyt venku (uvnitř školky):

honička **BU – KU – HU**

cíl: rozvíjet rychlost, obratnost, sílu, pohotovost, pozornost, pochopit princip potravního řetězce v přírodě

motivace:

Zvířátko v přírodě si shání jídlo, aby bylo silné. Samo si musí dát pozor, aby se nestalo potravou někoho jiného. Například vlaštovka se stane potravou káněte, káně přirozeně uhynie a na jeho mase se živí moucha a mouchu sežere vlaštovka....

pomůcky: pásky třech barev z krepovaného papíru

organizace: 3 skupiny dětí volně v prostoru zahrady nebo místnosti

popis:

Děti se rozdělí na 3 skupiny podle barev. BU honí KU, KU honí HU a HU honí BU. Kdo je vybit plácnutím, odchází ze hry. Po skončení hry si popovídají s učitelkou o zážitcích a dojmech.

výstup: Děti chápou princip potravního řetězce.

opakování indiánského pokřiku HEJ VALA VA, HEJ ČIKA ČIKA BUM, HEJ ČIK HEJ ČIK ČIKY RYK DYK, HEJ HEJ (viz 3. den – komunikativní kruh)

opakování SLOVÍČEK KMENE DAKOTŮ (viz. 4. den – řízená činnost)

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

5. den

PROHLUBUJEME SVÉ ZNALOSTI A SCHOPNOSTI

úkol: stát se na chvíli indiánem, učit se novým věcem

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, puzzle, pexeso – tábornické potřeby a indiánské značky, pracovní listy, stolní hru, indiánské čelenky, deky, knihy a encyklopedie

pohybová chvilka:

hra **PLÍŽENÍ INDIÁNŮ**

cíl: rozvíjet rychlost, obratnost a postřeh, vést k prosociálnímu jednání, cítit se jako indián

motivace: Pojdme se stát indiány a procvičit si svoje tělo.

organizace: v kruhu v herně

popis:

Děti stojí v zástupu v kruhu a spustí se na všechny čtyři končetiny. Klečí vždy čelem k zádům soupeře. Na znamení začátku hry se rychlým lezením vpřed snaží vyřadit soupeře ze hry plácnutím. Kdo je vybitý odchází na předem určené místo. Jakmile je více hráčů vybitých než jeden, navzájem si vrátí život pohlazením po hlavě a pokračují ve hře. Hrají ještě jednou, tentokrát bezhlučně.

výstup: Děti si umí navzájem pomoci, umí se plížit tiše jako indiáni.

hra **INDIÁNSKÁ VESNICE** (viz 1. den – řízená činnost)

komunikativní kruh:

VESMÍR KOLEM NÁS

cíl: vytvořit si představu o vesmíru, podněcovat zájem dětí o ochranu přírody

motivace: Princezna Pocahontas často sledovala za krásných letních i zimních večerů hvězdnou oblohu. I vy děti můžete s rodiči udělat totéž.

pomůcky: globus (planeta Země), DVD Vesmír

literatura: *Benacchio, L.: Atlas vesmíru, Farndon, J.: Tajuplný vesmír, Vesmír – obrazová encyklopedie*

popis:

Učitelka vypráví o vesmíru. Ukazuje dětem obrázky, fotografie planet sluneční soustavy, naší nejbližší prozkoumané hvězdy – Slunce. Listují v encyklopediích vesmíru. Mohou si přehrát úryvek z dokumentu Vesmír. Globus poslouží jako model Země – zranitelné planety ve vesmíru. Beseda o Zemi, kterou musíme chránit Opakují – šetřit vodou, přírodními zdroji, neplýtvat potravinami, třídit odpad. (Učitelka sama je dětem v tomto vzorem).

výstup: Děti vědí, že Slunce je obrovské a horké a Země malá. Znají způsoby šetření přírodními zdroji.

řízená činnost:

hra **MOJE STOPA**

cíl: naučit se experimentovat s barvami, rozvíjet fantazii, rozvíjet hrubou a jemnou motoriku, učit se spolupracovat s druhými

motivace: Indiáni byli znalci stop nejen lidských, ale také stop mnoha druhů zvířátek. Víím jaký tvar má moje noha a ruka?

pomůcky: temperové barvy, palety, štětce, větší množství novin, bílé papíry A4, CD s relaxační indiánskou hudbou *Healing spirit*

organizace: nejprve v kruhu kolem učitelky, při samostatné práci volně v prostoru třídy

popis:

Nejprve dětem názorně předvedeme, jak se míchají barvy. Děti si to vyzkouší na paletách a na papíru. Potom si namalují dlaň a chodidlo a otisknou je na papír.

výstup: Děti umí vytvořit svoji stopu a navzájem si pomoci. Umí pracovat s barvami.

opakování indiánského tanečku HEIA HIE SHI HNA HNA HIE (heja hé si ňa ňa hé) viz. 2. den – řízená činnost

opakování indiánského pokřiku HEJ VALA VALA VA, HEJ ČIKA ČIKA BUM, HEJ ČIK HEJ ČIK, ČIKY RYK DYK, HEJ HEJ (viz. 3. den – komunikativní kruh)

pobyt venku(uvnitř školky):

hra **STOPY ZVÍŘAT**

cíl: rozvíjet orientaci v prostoru, cvičit paměť, umět poznat některé stopy zvířat

motivace: Indiáni byli výborní stopaři. Zkusíme se to děti také naučit?

pomůcky: pexeso stop zvířat, Jojo – gumové bonbony *Nožičky a pařátky*

organizace: nejprve v kruhu, potom volně v prostorách zahrady

popis:

Nejprve učitelka dětem ukazuje stopy zvířat na kartičkách - kolují v kruhu. Potom mají děti za úkol najít druhý stejný obrázek stopy a položit na určité místo na zem vedle stejné stopy. Stopy jsou zčásti skryty po celé zahradě. Děti také mohou třídit gumové bonbony a poznávat nožičky kachní a slepičí.

výstup: Děti umí poznat stopu některého zvířete. Vědí, že každé zvíře má jinou stopu.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

6. den

UČÍME SE A POMÁHÁME PŘÍRODĚ

úkol: prohlubovat vztah k přírodě, nechat se přitom inspirovat indiány

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, indiánské čelenky a talismany, deky, puzzle, pexeso – tábornických potřeb, hvězdné oblohy a stop zvířat, indiánské značky, knihy a encyklopedie, stolní hru, pracovní listy

pohybová chvílka:

pohybová hra **MRÁČEK**

cíl: cvičit rychlost, umět vytvořit déšť

motivace:

Také pro indiány byl déšť důležitý, zajišťoval růst rostlin a trávy, kterou se pásli bizoni.

popis:

Děti: Mráčku, mráčku poběž sem a zakrop nám celou zem.

Mráček: Já zakropím zemi a vy pomozte mi.

Mráček honí děti. Koho se dotkne, ten zůstane stát a jakýmkoliv způsobem se rozprší (např. plácáním do stehen). Když je chyceno poslední dítě, je slyšet samý déšť.

výstup: Děti umí říkanku, vědí, proč je déšť důležitý a umí ho vytvořit.

komunikativní kruh:

VIDEO O PRINCEZNĚ POCAHONTAS

cíl:

rozvíjet pozornost, osvojit si reálnou představu o indiánech

motivace:

Zatím jsme viděli indiány pouze na obrázcích. Můžeme si teď ukázat, jak vypadají a žijí skuteční indiáni.

pomůcky: DVD *Nový svět* (americký film 2005)

organizace: volně na zemi v herně

popis:

Děti sledují vybraný úryvek z filmu.

výstup: Děti vědí, jak vypadali skuteční indiáni.

řízená činnost:

VÝROBA POTRAVY PRO PTÁČKY

cíl: učit se chránit přírodu, naučit se pomáhat ptáčkům

motivace: indiánská slovíčka: *zitka – pták, strom – čan, les – čontanka, jídlo – wo, voda – mini, maso - talo*

pomůcky: plastový kelímek, pánev, sádlo, semínka, nesolené ořechy, ovesné vločky, kousky slaniny a sýra, provázek

organizace: v kruhu kolem učitelky

popis:

Sádlo rozehřeje učitelka na pánvi. Potom ho děti smíchají se všemi ingrediencemi. Do dna kelímku prorazí učitelka díрку a provléknou jí provázek s uzlem na konci. Uzel je na dně kelímku. Směs nalijí do kelímku a když ztuhne, zavěsí jej na strom v zahradě.

výstup: Děti umí vyrobit potravu pro ptáčky.

LESNÍ ZAHRADA V LÁHVI

cíl: umět vyrobit ekosystém les

motivace: zvuky lesa - CD s relaxační hudbou *The natural sound*

pomůcky: velká sklenice, oblázky, hlína, rostlinky (v zimě výhonky z květináče), mech, větvičky

organizace: ve skupinách u stolečků

popis:

Do sklenice nasypou děti s učitelkou vrstvu oblázků a na ni hlínu. Zasadí rostlinky a přidají mech a větvičky. Nakonec všechno zalijí větším množstvím vody a přiklopí. Dlouhou dobu není třeba lesík zalévat.

výstup: Děti umí vyrobit lesní zahradu

pobyt venku (uvnitř školky):

hra **VĚTEV K VĚTVI**

cíl: rozvíjet jemnou motoriku, rozvíjet fantazii, učit se pomáhat druhým, učit se spolupracovat

motivace: Indiáni si stavěli své obydlí z větví...

pomůcky: podložka pro každé dítě, větvičky z lesa, modelína

organizace: nejprve v kruhu kolem učitelky, později volně v prostoru herny a třídy

popis:

Větvičky na podložce děti různým způsobem spojují modelínou. Děti mohou pracovat samostatně i ve dvojicích nebo trojicích. Vzniknou zajímavé stavby. Nejprve jim způsob práce názorně předvede paní učitelka. Společně si nakonec prohlíží své výtvary.

výstup: Děti umí vytvořit stavbu z větviček. Dokáží si navzájem pomoci.

hra **SROVNÁNÍ**

cíl: rozvíjet představivost, myšlení, slovní pohotovost

motivace: Indiáni se učili v přírodě. Pojďme zjistit, co umíme my.

popis:

Učitelka dává dětem srovnání např.: **Co je těžší** (velbloud nebo komár), **co je větší** (kámen nebo skála), **co je měkčí** (guma nebo polštář)

výstup: Děti znají odpověď na většinu hádanek.

opakování indiánského pokřiku HEJ VALA VALA VA, HEJ ČIKA ČIKA BUM, HEJ ČIK HEJ ČIK, ČIKY RIK DYK, HEJ HEJ (viz. 3. den – komunikativní kruh)

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

7. DEN:

CO JIŽ VŠECHNO UMÍME...

úkol: prohlubovat vztah k přírodě, přenést se do Kolumbovy doby, cvičit smysly

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč a šipky, deky, vesmírné encyklopedie, indiánské knihy, výroba čelenek a amuletů, malování těl barvičkami, pexeso stopy zvířat, tábornické potřeby a indiánské značky

pohybová chvílka:

hra **PLÍŽENÁ**

cíl: dokázat se plížit potichu, cvičit obratnost

motivace: poslech písně Little Big Horn

pomůcky: nůžky, krepový papír, šátek

organizace: volně v prostorách herny

popis:

Jedno z nestarších dětí - pozorovatel má zavázané oči a chodí pomalu prostorem. Ostatní se k němu tiše plíží. Koho pozorovatel uslyší, ten může být plácnutý. Když je vybitý, odchází za učitelkou, která mu na zápěstí uváže papírový pásek. Potom se opět vrací do hry. Na závěr si vyprávějí o dojmech a o tom kolikrát se komu podařilo přiblížit se co nejvíce k pozorovateli.

výstup: Děti se umí potichu plížit jako indiáni.

komunikativní kruh:

OHROŽENÁ PLANETA

cíl: osvojit si nové informace, rozvíjet vztah k přírodě, chránit přírodu

motivace: učme se jako indiáni – hlasům přírody a její moudrosti

pomůcky: velký dětský barevný atlas, CD s meditační hudbou *Hlasy lesa*

organizace: v kruhu

popis:

Učitelka dětem ukazuje ve velkém dětském atlase světadíly a opakují, kde je teplo, kde je zima. Mluví o tajících ledovcích a proč tomu tak je – globální oteplování. Navede děti opět na důležitost ochrany přírody. Na závěr poslouchají meditační hudbu.

výstup: Děti vědí, co jsou ledovce a proč tají.

řízená činnost:

hra **OBJEVENÍ AMERIKY**

cíl: získat povědomí o prvním setkání bělochů s indiány, rozvíjet fantazii, učit se spolupracovat

pomůcky: CD s meditační indiánskou hudbou *Healing Spirit*, skladba *Rainmaker*

motivace:

Děti mají zavřené oči. Učitelka jim vypráví příběh o objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem: *Námořníci jsou velmi unavení. Tak dlouho již neviděli žádnou zemi. Kolem je jen samá voda. Skoro nemají co jíst. Najednou slyší volat jednoho námořníka na stráž: „Země, země na obzoru!“ Dychtivé zraky všech se obrací směrem, kterým vzrušeně ukazuje pozorovatel. A skutečně! Námořníci se po velmi dlouhé době doplaví k zemi. Konečně dopluli do Indie. Vylézají opatrně na břeh, slyší v rákosí praskot, zpěv ptáků. Vidí krásnou zemi. Komu asi patří, kdo tu bydlí...? Indiáni je sledují z křovin, za trávou, vycházejí jim vstříc a spřátelí se s nimi. Námořníci je nazvou indiány, protože si myslí, že dopluli do Indie.*

vlastní hra:

pomůcky: velké krabice jako 3 lodě – Santa, Pinta a Mária, kulisy trávy, obraz hlubokého lesa, CD s motivační hudbou

organizace: 2 skupiny dětí volně v prostorách herny

popis:

Některé děti představují domorodce – indiány jak vykukují za vysokou trávou, jiná skupina představuje námořníky a jedno dítě Kryštofa Kolumba. Námořníci pádlují. Najednou se ozve ze strážního koše lodi, kde hlídkuje jeden z námořníků: „Země, země na obzoru!“ Učitelka nechá děti hrát hru dál samostatně...

výstup: Děti si umí hrát na indiány a námořníky.

pobyt venku (uvnitř školky):

POKUS S VYPAŘOVÁNÍ VODY (v letní době)

popis:

Na slunné místo položí misku s vodou. Druhý den pozorují kolik vody se vypařilo.

ekologická hra ZRAKOVÝ TEST

cíl: cvičit pozornost a paměť

motivace: vyprávění o indiánkovi *Malém stromu* (podle F. Cartera: *Škola malého stromu*)

pomůcky: asi 12 různých drobných předmětů

organizace: v kruhu

popis:

Učitelka položí na zem různé předměty přírodního i nepřírodního původu např. šišku, tužku, gumu, kousek papíru, křídly, látky.. Potom vše zakryje šátkem. Shromážděným dětem šátek odkryje a děti mají asi 1 minutu na zapamatování věcí. Potom šátkem vše zakryje a děti říkají, co viděly. Na závěr hodnotí, které věci byly přírodní.

výstup: Děti se umí soustředit a zapamatovat si po určité době mnoho předmětů. Vědí, které jsou přírodního charakteru.

ekologická hra HMATOVÝ TEST

cíl: umět hmatem poznat předměty, rozvíjet pozornost

motivace: Budeme rozvíjet hmat jako indiánek *Malý strom*.

pomůcky: různé předměty přírodního i nepřírodního charakteru

organizace: po skupinkách několika dětí

popis:

Několik dětí má zavázané oči a ohmatá si postupně různé předměty: větvičku, tužku, míček atd. Určují věci podle hmatu. Nejstarší dítě ve skupince bude plnit roli vedoucího a kontrolovat, zda děti určily věci správně.

výstup: Děti umí po hmatu poznat předměty.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

8. den: **Učení nám přináší radost**

úkol: naučit se vnímat přírodu a tak napodobit indiány, procvičovat znalosti

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, puzzle, pexeso – tábornické potřeby, stopy zvířat, hvězdná obloha, indiánské značky, pracovní listy, stolní hru, indiánské čelenky, deky, knihy a encyklopedie

pohybová chvilka:

hra NA KOUZELNÍKA

cíl: umět napodobit zvířátko a indiána, cvičit pozornost

motivace:

Pojďme se proměnit ve zvířátko, pojďme se stát součástí přírody, vnímat ji jako indiáni

organizace: volně v prostoru herny

popis:

Učitelka představuje kouzelníka. Na její slova: *Čáry máry fuk, ať jsou z vás...*, se děti proměňují v různá zvířata např. slony, kachny, zajíce, myši, hady. Nakonec se promění i v indiány.

výstup: Děti umí napodobit zvířátko a indiána.

komunikativní kruh:

cíl: umět vyprávět podle obrázků

literatura: Asikinack, B., Scarborough, K.: *Objevování Severní Ameriky*, Mudroch, D.: *Severoameričtí indiáni*, Seiler, S.: *Indiáni Severní Ameriky*

popis:

Podle obrázků děti vyprávějí o charakteristických znacích indiánů. Učitelka doplní informace o tom, jak žijí indiáni dnes. Děti se ptají na to, co je zajímavá.

výstup: Děti umí vyprávět o indiánech podle obrázků a svých předchozích znalostí.

řízená činnost:

POSLECH ZVUKŮ PŘÍRODY

cíl: cvičit pozornost, dokázat rozlišit zvuky

motivace: CD nebo kniha *Škola malého stromu F. Cartera* (úryvek z kapitoly *Cesta*)

pomůcky: CD s relaxační hudbou *The Natural Sound*

popis:

Děti poslouchají zvuky přírody (bouřky, deště, ptáků, lesa, pralesa, šum potoka, moře) a snaží se je správně pojmenovat.

výstup: Děti umí pojmenovat většinu zvuků.

POZNÁVÁME MATERIÁLY III.

cíl: naučit se poznávat druhy materiálů a výrobky z nich, orientovat se v prostoru, vést děti ke vzájemné pomoci a k prosociálnímu citění

pomůcky: pět vzorků výrobků (z papíru, dřeva, umělé hmoty, kovu a látky)

organizace: zpočátku v kruhu, později ve skupinách volně v prostoru školky

popis:

Učitelka dětem vypráví o materiálech, které postupně obíhají kruh. Společně určují, které jsou přírodního a nepřírodního původu. Umělá hmota se v přírodě nerozloží – kam s ní? (třídíme odpad).

Děti utvoří věkově smíšené skupiny po 5ti až 6ti. Každá skupina má za úkol hledat v prostorách školky různé věci z jednoho určitého druhu materiálu. Každá skupina hledá jiný materiál.

Dětem hru vysvětlí a řekne pravidla:

1. Hra není na rychlost, žádná skupina nebude první ani poslední (zvítězí všechny), hodnotíme správnost splnění zadaného úkolu.
2. Skupina se může vrátit až tehdy, když všichni její členové drží v ruce anebo si pamatují (pokud je problém s transportem) nějakou věc.

Pomohou si navzájem ve skupině dojít do cíle? Vede děti k tomu, aby se ptaly, jak to udělat, aby všichni hledači ve skupině našli to správné...

Po návratu ze hry hodnotí společně, jak se dětem podařilo splnit zadané úkoly.

Přišly na to, že je nezbytné pomáhat těm, kterým se nedaří nalézt správnou věc?

Proč je to důležité? Jaké mají pocity ze hry?

výstup: Děti se naučily odlišovat od sebe výrobky z výše popsaných materiálů, dokázaly vyhledat předměty z těchto materiálů v prostoru, navzájem si pomáhaly ve skupině.

SLOVÍČKA KMENE DAKOTŮ (viz 4. den – komunikativní kruh)

pobyt venku (uvnitř školky):

SLEPECKÁ KARAVANA

cíl: naučit se důvěřovat vedení učitelky, překonávat překážky, vést k prosociálnímu chování, rozvíjet vyjadřovací schopnosti dětí, uvědomit si důležitost zrakového orgánu

motivace:

Pojďme si vyzkoušet, jak je dobré, že máme kamarády, kteří nám pomáhají. Zrak je velice důležitý. Představte si, že indiáni dokázali vnímat přírodu i bez použití zraku.

pomůcky: šátek pro každé dítě

organizace: v řadě za sebou volně terénem

popis:

Všechny děti si zaváží oči. Utvoří dlouhého hada a chytí se za ruce. Učitelka je v čele hada a vede děti pokyny prostorem. Říká např: „*Pozor, sehněte se, vysoký kmen. Udělejte velký krok vpřed. Jděte rovně.*“

Děti se nesmí rozpojit. Proto každé dítě musí dbát na to, aby se drželo svého kamaráda. Jenom tak společně zvítězí. Po skončení sdílí s učitelkou své zážitky ze hry, pocity...

výstup: Děti umí chodit poslepu, umí se vyhýbat překážkám.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

9. den

Vstříc za novými zážitky...

úkol: rozvíjet vztah k přírodě, podnítit v dětech touhu chránit ji

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, puzzle, pexeso – tábornické potřeby, stopy zvířat, hvězdnou oblohu, indiánské značky, pracovní listy, stolní hru, indiánské čelenky, deky, knihy a encyklopedie

pohybová chvilka:

POHYBOVÁ IMPROVIZACE:

cíl: rozvíjet obratnost, cvičit koordinaci těla

organizace: volně v prostoru herny

popis:

Děti napodobují dějové prvky podle vyprávění učitelky a podle hudby:

- indiáni vyjíždějí na koních ze své vesnice – děti skáčou jako koníci
- brzy sesednou z koně a dále běží – děti běží
- nedaleko nepřátelského indiánského tábora se začnou plížít – děti napodobují plížení
- když jsou dost blízko, vykřiknou svůj válečný pokřik – děti křičí *Hej va vala va..*
- potom střílí z luků – děti napodobují střelbu z luku
- vítězí, odvádějí si zajatce a běží zpátky ke koním – děti běží
- v lese nasednou opět na koně – děti skáčou jako koníci
- ve své vesnici oslavují vítězství – děti skáčí, tancují, jak umí

výstup: Děti umí reagovat na pokyny učitelky. Umí cvičit podle instrukce.

komunikativní kruh:

meditační hudba **HLASY VESMÍRU** (R. Jíša) – skladba *Slunce* - poslech a potom sdílení zážitků

hlavní činnost:

POVÍDÁNÍ O LIDECH A DOMECH

cíl: uvědomit si, že lidé se od sebe odlišují vzhledem i kulturou

motivace: vyprávění o indiánkovi *Malém stromu* (podle F. Cartera)

literatura:

Cancellorová, D.: *Encyklopedie pro zvědavé děti*, kapitola Obydlí, str. 147 - 148

organizace: v kruhu na koberci

popis:

Učitelka vypráví dětem o tom, že indiáni mají jinou barvu kůže než my. Na světě je mnoho jiných lidí (černoši, žlutá, bílá rasa). Všichni vytvořili svou kulturu, mají jiné zvyky. (Nikdo není důležitější, než ten druhý). Dále si vyprávějí o tom, že i jejich obydlí se liší – indiáni žili v chýších nebo stanech (týpí), dnes žijí ve srubech nebo velkých domech v Americe jako bílí. Jiné domy se staví v Itálii (nížké), jiné v Alpách - ukazují si na obrázcích a učitelka vysvětluje proč.

výstup: Děti ví, že na světě jsou lidé, kteří se od nás odlišují barvou pleti. Vědí, že po celém světě se staví rozdílné domy.

VÝROBA MODELU Z ODPADŮ

cíl: naučit děti využívat odpad

motivace: Z materiálů, které bychom vyhodily do kontejneru můžeme vyrobit ještě něco hezkého. Indiáni také ničím neplýtvali.

pomůcky: kartónové krabice a krabičky, kelímky od jogurtů

organizace: ve skupinách u stolečků

popis:

Učitelka se zamýšlí s dětmi nad tím, co by mohly vyrobit (robota, městečko, pokojíček..). Děti navrhnou. Ve smíšených skupinách se pustí do práce na zvolené téma. Učitelka jim pomáhá, stejně jako nejstarší děti mladším. Potom besedují o výsledku práce.

výstup: Děti umí lepit a vyrobit něco hezkého z odpadů. Starší děti umí pomáhat mladším.

pobyt venku:

SVĚT TROCHU JINAK

cíl: naučit se spolupracovat, zacházet s pomůckami pro pozorování, vzbudit zájem dětí o poznávání, rozvoj citu pro krásu, tvořivosti a fantazie, rozvíjení vyjadřovacích schopností dětí

pomůcky: lupy, dalekohled, barevná sklíčka a hranoly a nadšený pedagog

organizace: během pochodu volně v přírodě

popis:

Učitelka seznámí děti s pomůckami k pozorování, vysvětlí, k čemu jsou dobré a jak s nimi zacházet. Na procházce sledují divy přírody (př. mravence, stromy, domy, veverka...). Učitelka nechá dětem volnost při výběru a experimentech. Kontroluje šetrné zacházení s přístroji. Po skončení nechá dětem prostor pro sdílení zážitků a pocitů.

výstup: Děti umí používat pomůcky na pozorování přírody.

náhradní program ve třídě:

KRESLENÍ MAPY

cíl: umět kreslit podle představy, učit se spolupracovat s druhými

motivace: Učitelka dětem ukazuje mapu světa ve velkém dětském barevném atlase: Co myslíte děti, jak asi vypadala mapa prvních mořeplavců...?

pomůcky: velký tuhý balicí papír, nůžky, pastelky

organizace: v několika skupinách u stolečků

popis:

Děti si představují, jak asi mohla vypadat mapa prvních mořeplavců v Kolumbově době. Kreslí moře, ostrovy, obyvatele, zvířata atd.

výstup: Děti umí ve skupině kreslit mapu.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

10. den

Zkušenostmi se stáváme moudřími

úkol: získat nové poznatky a dojmy, zopakovat si znalosti o indiánech

volná hra:

děti mají k dispozici:

indiánský stan, terč s magnetickými šipkami, puzzle, pexeso – tábornické potřeby, souhvězdí, stopy zvířat, indiánské značky, pracovní listy, stolní hru, indiánské čelenky, deky, knihy a encyklopedie

pohybová chvilka:

hra NA HUŇATÉHO MEDVĚDA

cíl: rozvíjet koordinaci těla, získat nové informace o medvědech

motivace: Prohlížejí si medvěda hnědého a bílého, říkají si jejich charakteristiky

literatura: *Wetter. B. D.: Ohrožená zvířata* (medvěd hnědý str. 127 – 128 a medvěd bílý str. 240 – 241)

organizace: v kruhu

popis:

*Po zahradě chodí medvěd, veliký a chlupatý,
ukaž, ukaž, co dovedeš, ty medvídku huňatý.*

Na slova říkanky děti chodí v kruhu. Uprostřed se spolu s dětmi pohybuje medvěd. Po skončení říkanky se děti i medvěd zastaví. Medvěd předvede nějaký jednoduchý cvik a děti ho napodobují. Pro další hru se vybere jiný medvěd.

výstup: Děti si osvojily nové informace o medvědech, naučily se říkanku a procvičily svoje tělo. Umí napodobit předcvičovaný prvek.

komunikativní kruh:

čtení z knihy *Mýty a legendy amerického kontinentu* – úryvek z kapitoly *Velká země na západě* (o prvních objevitelích Ameriky) str. 98 – vyprávějí si s učitelkou o dojmech

hlavní činnost:

OHROŽENÁ PLANETA ZEMĚ

cíl: seznámit se s horninou magnetovcem a s kompasem

motivace: Námořníci používali pro cestu na moři kompas, aby nesešli ze správné cesty.

pomůcky: velká mapa hvězdné oblohy, velký a malý míček, magnetovec, kompas

organizace: v kruhu

popis:

Učitelka ukazuje dětem horninu magnetovec – přitahuje předměty. Ve vesmíru se také tělesa přitahují – obíhají kolem Slunce. Názorně předvede na malém a velkém míčku. Jenom na zemi můžeme žít. Musíme ji chránit. Ukazuje dětem kompas – magnetická střelka ukazuje sever a jih.

výstup: Děti si vyzkoušely přitažlivost magnetovce, vědí jak vypadá kompas.

MAGNETOHRÁTKY

cíl: vedení k experimentování, rozvíjení vyjadřování dětí, vedení k vzájemné pomoci

motivace: Poznáme tajemství magnetu a tak se přiblížíme k poznání naší planety jako indiáni.

pomůcky: magnet pro každé dítě

literatura: *Encyklopedie pro zvědavé děti*, kapitola *Magnetismus*, str. 242 - 243

organizace: volně v prostorách školky

popis:

Děti seznámí učitelka s magnety. Poví jim, že přitahují kov. Názorně předvede na tabuli (pokud některé děti neznají). Přitahují ještě další materiály? To si děti vyzkoušejí v hlavní hře. Zopakují si materiály, které znají.

Každému dítěti dá učitelka jeden magnet. Jejich úkolem je experimentem v prostorách školky zjistit a vyzkoušet si, které všechny předměty jsou magnetem přitahovány. Pomáhají tomu, kdo pomoc potřebuje. Po skončení sdílejí své zkušenosti.

výstup: Děti umí pracovat s magnetem.

pobyt venku:

POZOROVÁNÍ MRAKŮ

cíl: rozvoj citu pro krásu, rozvíjení fantazie, spolupráce, samostatného vyjadřování

motivace: Povídání o malém indiánkovi *Malém stromu* (podle F. Cartera)

pomůcky: podložka pro každé dítě

popis:

Dětem vysvětlíme, že si mají vybrat nějaký mrak na obloze a v něm si představit určitý předmět, zvíře, které jim připomíná. Každé dítě si pohodlně lehne na zem na podložku a najde si svůj mrak. Závěrem si povídáme o zážitcích ze hry.

výstup: Děti umí najít svůj mrak a určit, co představuje.

náhradní program ve třídě:

eko-hra SLUCHOVÝ TEST

cíl: cvičit se v rozlišování zvuků, rozvíjet pozornost

motivace: Mohly bychom, se děti na chvíli stát také tak pozornými jako indiáni...

pomůcky: listí, seno, dřívka, kamínky, voda, hrníčky, nůžky

organizace: v kruhu na zemi

popis:

Děti sedí na zemi ve třídě, mají zavázané oči nebo jsou otočeny zády k učitelce. Jediné co teď mají používat je sluch. Učitelka šustí listy, ťuká o sebe dřívky, stříhá nůžkami, otvírá kohoutek s vodou, ťuká o sebe kameny, přelévá vodu z hrnečku do hrnečku... Děti se snaží poznat o jaký zvuk se jedná. Na konci hry si povíme, které zvuky byly přírodní a které ne.

výstup: Děti se umí soustředit, určit většinu zvuků, ví, které jsou přírodního charakteru.

čtení před spaním:

příběh na pokračování o indiánské princezně Pocahontas

literatura: Hanesová M.: *Pocahontas*

odpolední činnost:

Děti besedují s učitelkou o zážitcích ze světa indiánů – shrnutí.

10. ZÁVĚR

Začátkem března jsem zrealizovala s dětmi uvnitř školky více činností a her, ovšem ne v tom pořadí, které uvádím v rozvrhu jednotlivých dní. Vycházela jsem z jejich momentálního zájmu a nálady. Přitom jsem pracovala i s dětmi tříletými, které mnohemu nerozuměly a častěji vyrušovaly.

Sledovala jsem je při ranní volné hře, kdy měly k dispozici některé hry s indiánskou tematikou. Začaly si se zaujetím hrát v indiánském týpí a střílet magnetickými šipkami do terče. O pracovní listy projevilo zájem jen několik dětí.

Postupem času jejich zálibení v těchto činnostech polevovalo (kromě střílení do terče - oblíbené hře především chlapců), ale při řízených hrách bylo poznat, že se jim líbí svět indiánů a také vyučování o planetě Zemi.

Hra *Život indiánů* se dětem líbila. Pohybovou hru *Indiánská vesnice* děti přijaly s velkým nadšením. Velkým obrázkům planet v knize *Atlas vesmíru*, stejně jako ukázkám druhů nerostů, kompasu, práci s magnetem se věnovali s velkou oblibou především nejstarší děti. Ukázka poslechu relaxační hudby *Hlasy vesmíru* děti neoslovila, myslím proto, že zvuky jsou málo výrazné.

Při hře *Zrakový test* především nejstarší děti předvedly, jak jsou šikovné a jak mnoho předmětů si dokáží zapamatovat, protože odpovídaly ihned a neposkytly tak rovnocennou příležitost mladším kamarádům. Rozdělily věci bez zaváhání podle přírodního a nepřírodního původu. Při příští hře bych je raději rozdělila na starší a mladší kategorii.

Vždy je velmi zaujal velký *barevný atlas světa*. Někdy se mi stalo, že jsme si dlouho povídaly nad mapou a obrázky a na jinou činnost již nezbýval čas, protože mnoho dětí chtělo k tématu něco říci.

Hra *Poznáváme materiály III*. děti zaujala, znalost druhů materiálů si procvičily. Prosociální citění si neosvojily, protože je to dlouhodobý proces. Při hledání předmětů v prostoru byl ve třídě zpočátku velký zmatek. Děti nejsou vedené k častější spolupráci ve skupině.

Potvrdilo se mi, že děti se nezměnily - stejně jako před 11 lety, kdy jsem s dětmi realizovala projekt na podobné téma, je indiánská tematika stále oblíbená a vhodná jako motivace pro ekologické aktivity. Jistě také proto, že je pro ně něčím novým, neobvyklým. Zároveň jsem si všimla, že se děti zajímají o přírodní věci, ale musí jim je

člověk předkládat stále novým podnětným způsobem. Opravdu velmi záleží – snad více než kdy dříve - na nadšeném podání učitele, na zaujetí dětí stále novými, originálními nápady. Jako budoucí pedagog v mateřské škole bych chtěla pracovat právě tímto způsobem.

SEZNAM CITOVANÉ A POUŽITÉ LITERATURY:

Asikinack, B., Scarborough, K. *Objevování Severní Ameriky*. Bratislava: Ina, 1996. 48 s. ISBN 80-85680-80-7.

Atlas obrovského světa. Varšava: Vilga. ISBN 2-7641-0064-7.

Benacchio, L. *Atlas vesmíru*. Praha: Euromedia Group k. s., 2004. ISBN 80-242-1234-X.

Brown, D. *Mé srdce pohřbíte u Wounded Knee*. Praha: Odeon, 1976. 316 s.

Cancellorová, D., Murreellová, D., Steele, P. aj. *Encyklopedie pro zvědavé děti*. Praha: Svojtka and Co, 2008. 320 s. ISBN 978-80-7352-749-5.

Carter, F. *Škola Malého stromu*. 3. vydání. Praha: Kalich, 2007. 181 s. ISBN 978-80-7017-058-8.

Ebert, W. *Divoký západ*. Praha: Grafoprint-Neubert, 1995. 208 s. ISBN 80-85785-55-2.

Ellison, S., Grey, J. *365 tvůrčích her pro děti*. Praha: Pragma, 2008. 366 s. ISBN 978-80-7349-108-6.

Farndon, J. *1000 zajímavých informací: Tajuplný vesmír*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003. 224 s. ISBN 80-7200-778-5.

Gilsenbach, H. *Stromy*. Plzeň: Fraus, 2007. 48 s. ISBN 978-80-7238-471-6.

Hanesová, M. *Pocahontas*. 2. vydání. Praha: Samuel, 2003. 140 s.

Jančaříková, K. *Ekolístky*. Svatojánská kolej 2004. 176 s.

- Kačer, J.: *Tábor indiánů*. Brno: Mravenec, 2006. 64 s. ISBN 80-86560-98-8.
- Kussová, D., Torton, J. *Mýty a legendy amerického kontinentu*. Bratislava: Gemini, 1992. 143 s. ISBN 80-85265-43-5.
- McLain, G. *Indiánská cesta: Učení o tom jak rozprávět s Matkou Zemí*. Praha: DharmaGaia, 2008. 109 s. ISBN 978-80-86685-88-5.
- Mlád'ata z celého světa: Puzzle*. Praha: Sun, 2008. 12 s. ISBN 978-80-7371-211-2.
- Murdoch, D. *Severoameričtí indiáni*. 2. vydání. Praha: Fortuna Print, 2002. 63 s. ISBN 80-7321-020-7.
- Pocahontas*. Praha: Egmont, 1996. 112 s. ISBN 80-7186-070-0.
- Rougier, R. *Rozvíjíme logické myšlení*. 2. vydání. Praha: Portál, 2000. 151 s. ISBN 80-7178-482-6.
- Seiler, S. *Divoký západ*. Plzeň: Fraus, 2006. 48 s. ISBN 80-7238-495-3.
- Seiler, S. *Indiáni Severní Ameriky*. Plzeň: Fraus, 2005. 48 s. ISBN 80-7238-460-0.
- Seton, E. T. *Indiáni: Kniha lesní moudrosti I.* Praha: Leprez, 2003. 198 s. ISBN 80-86061-33-7.
- Smrž, T. a kol. *Hrajeme si s dětmi v zahradě*. 2. vydání. České Budějovice: CEGV Cassiopeia, 2007. 54 s.
- Stingl, M. *Indiáni bez tomahavků*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1966. 611s.
- Stingl, M. *Indiáni na válečné stezce*. Praha: Naše vojsko, 1969. 163 s.
- Šolc, V. *Indiánskou stezkou*. 2. vydání. Praha 1982. 292 s.

Vesmír: Obrazová encyklopedie. Praha: Euromedia Group k. s., 2006. 512 s. ISBN 80-242-1668-X.

Vojtech, P., Spencer, H.: *Divoký západ.* Bratislava: Press-burg, 1995. 92 s. ISBN 80-85474-00-X.

Wetter, B. D. *Království zvířat.* Praha: Fragment, 2008. 301 s. ISBN 978-80-253-0678-9.

Wetter, B. D. *Ohrožená zvířata.* Havlíčkův Brod: Fragment, 2006. 253 s. ISBN 80-253-0233-4.

další zdroje:

Hurá z lavic do přírody... 3. Kněžice: Chaloupky - středisko pro vzdělávání a výchovu v přírodě, 2001.

Lidé a země: zeměpisný a cestopisný měsíčník. Mladá fronta. 1951-. Praha: Mladá fronta a. s. ISSN 0024-2896.

Tábornické pexeso: Stopy naší zvěře. Brno, Mravenec.

Bártová, Markéta. *Ekologická výchova dětí předškolního věku (4 – 6 let) na základě indiánské tematiky: absolventská práce.* Svatý Jan pod Skalou: Svatojánská kolej, Vyšší odborná škola pedagogická, 1999, 55 l., 23 l. příl. Vedoucí absolventské práce Helena Koblíhová

přírodní národy

http://www.cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%99%C3%ADrodn%C3%AD_n%C3%A1rody

PŘÍLOHA

příloha č. 1 pracovní list - přiřazování správných obrázků

Jestliže se

hodí k

a jestliže se

hodí k

pak

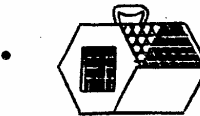
se hodí k •

a

se hodí k •

Spoj čarou, co se k sobě hodí.

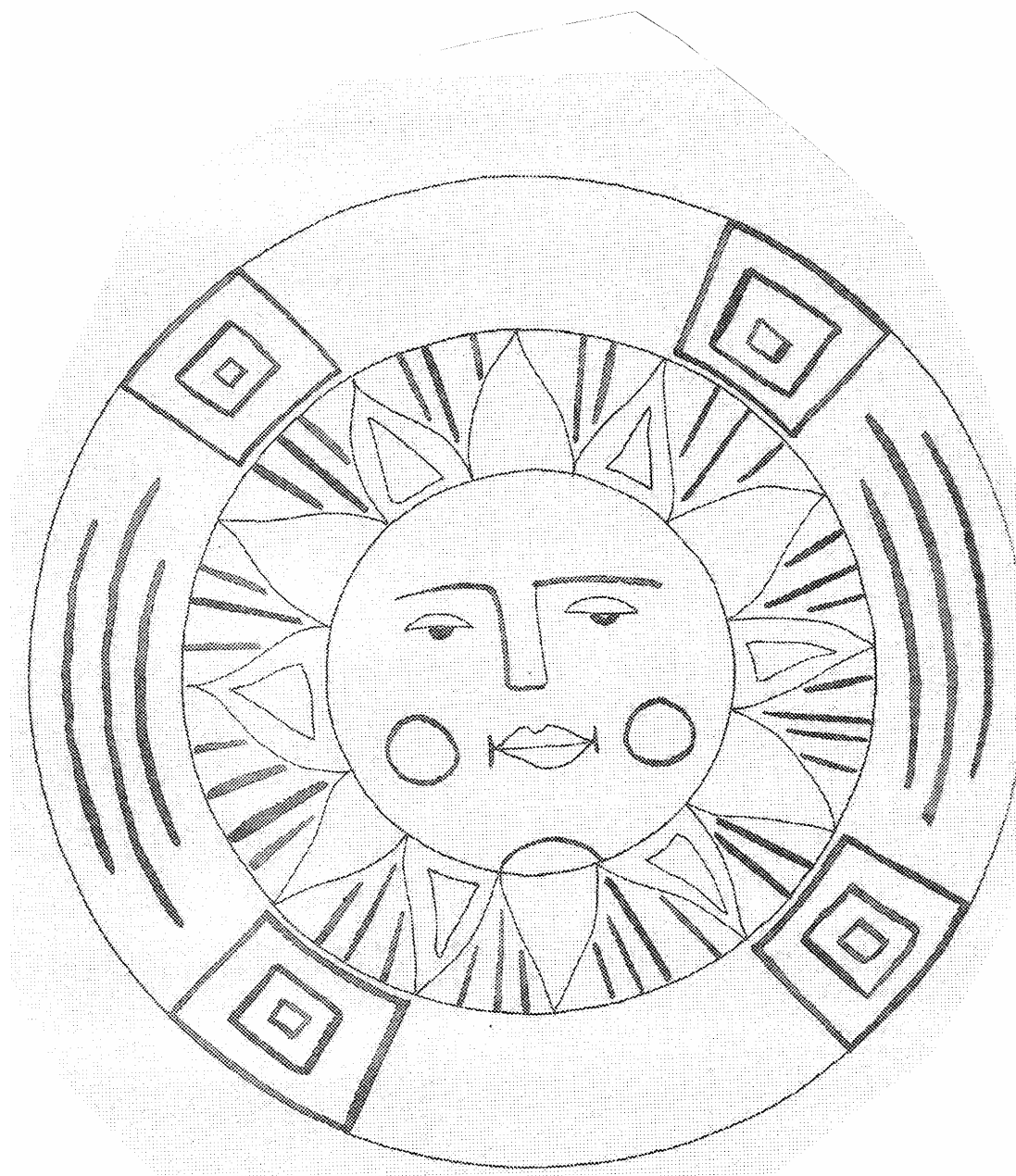
příloha č. 2 pracovní list - krmelec se zvířátky

Ke krmelci přišlo v noci několik zvířat. Děti přiřazují správný obrázek ke stopám.
Učíme děti šetřit papírem. V rámci toho, mohou využít druhou polovinu papíru na
otisky prstů v barvě - vlastní stopy.

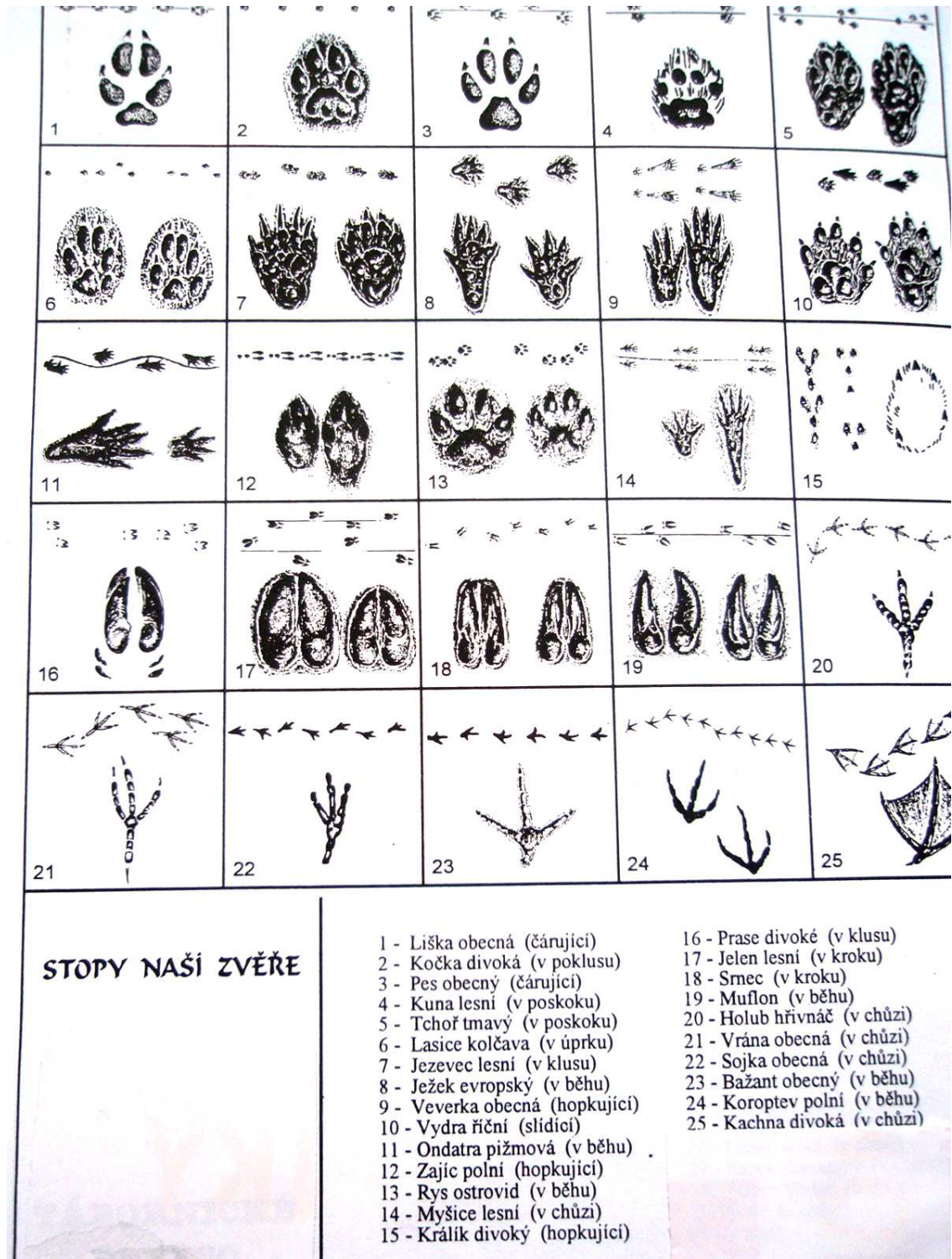
příloha č. 3 pracovní list

mandala – indiánské slunce – děti si obrázek vymalují podle vlastní volby

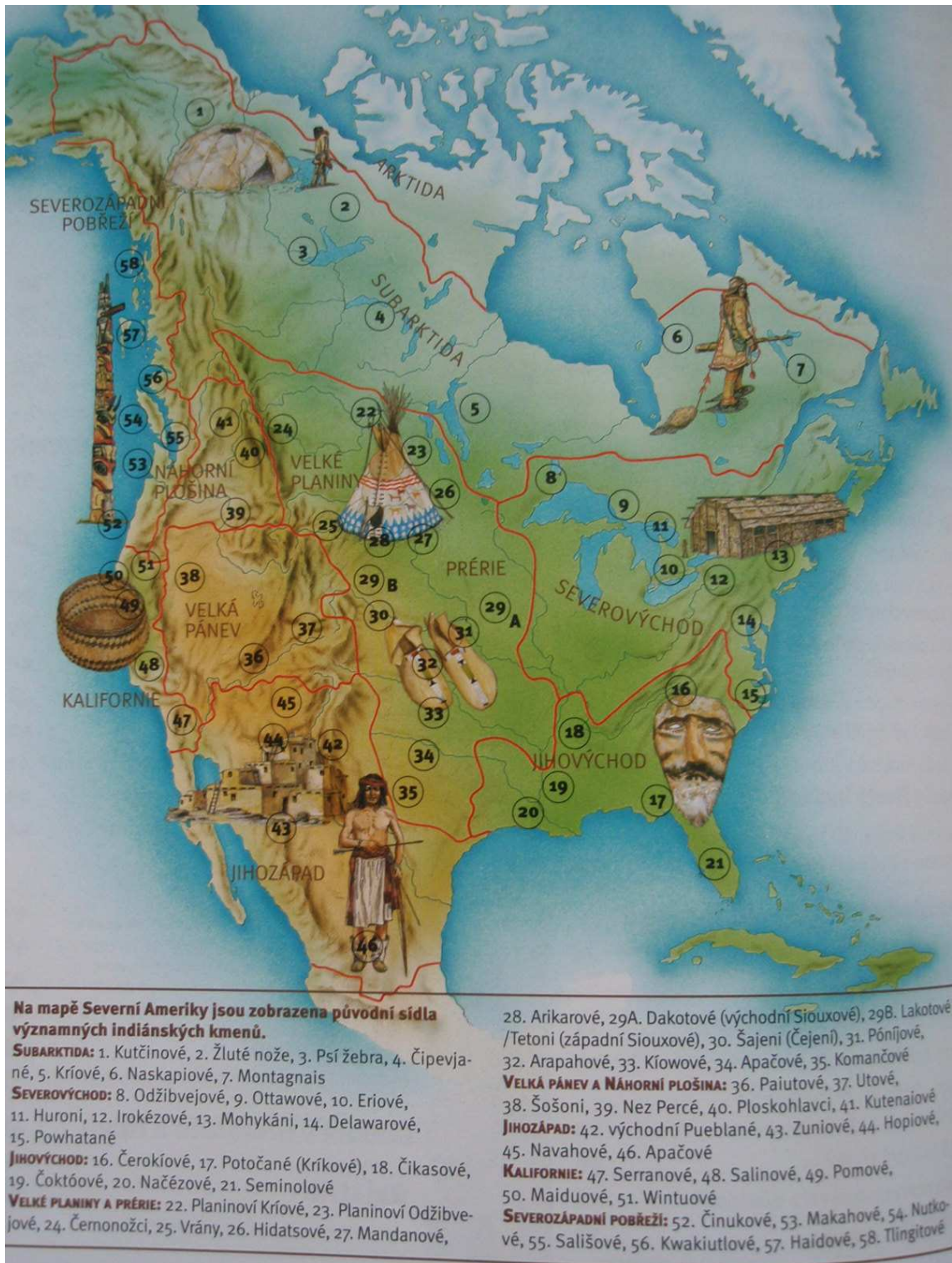

příloha č. 4

Přehled stop našich zvířat – děti si uvědomí jak různorodé jsou stopy zvířat, naučí se některé poznávat

příloha č. 5
osídlení Severní Ameriky v Kolumbově době

příloha č. 6
indiánský kouzelník - šaman

příloha č. 7

kompozice vytvořená ze skic malíře G. Catlina z roku 1844 (zleva Irokéz, Osag a Poníj)

příloha č. 8 indiánské historické osobnosti

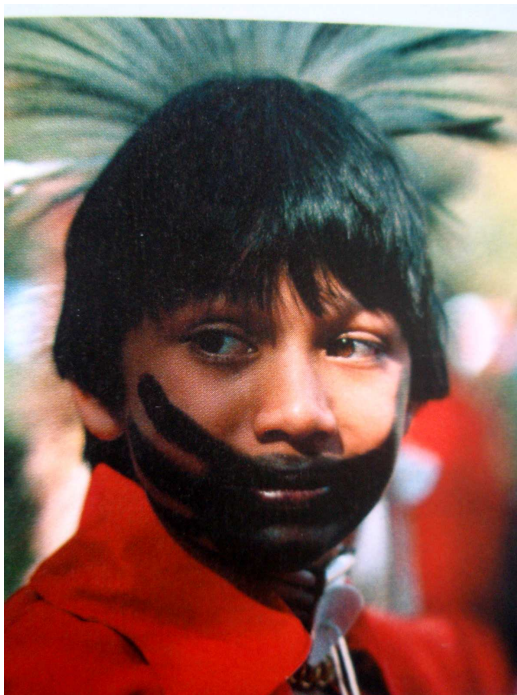
Sedící býk – vítěz v bitvě u Little Big Hornu roku 1876

Geronimo a další apačtí bojovníci

příloha č. 9 současní severoameričtí indiáni si udržují své tradice

příloha č. 10 fotografie z realizace části projektu

